การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ

เสนอ

รศ.ดร. จุฑาพรรธ์ ผดุงชีวิต

โดย

มัญชรี โชติรสฐิติ

สส. 9000 การค้นคว้าอิสระ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารประยุกต์

คณะภาษาและการสื่อสาร

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2556

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์ การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ
ชื่อผู้เขียน นางสาว มัญชรี โชติรสฐิติ
ชื่อปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารประยุกต์
ปีการศึกษา 2556

การศึกษาเรื่องการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารและการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยที่ไปศึกษาต่างประเทศ ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม รวมทั้งปัจจัยที่เอื้อต่อการปรับตัว รูปแบบในการวิจัย คือ ใช้เครื่องมือในการทำเป็นแบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาไทยที่ไปเรียนต่างประเทศ ทั้งหมด จำนวน 30 คน แบ่งเป็น เพศชาย 15 คน และหญิง 15 คน

สำหรับการวิเคราะห์ผลของข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มเป้าหมาย ได้ยึดแนวทางการวิเคราะห์ตามปัญหานำวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยมีผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วน

1.ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย ในด้านเพศ อายุ และระยะเวลาที่อยู่อาศัยของกลุ่มเป้าหมายทั้งหญิงและชายไม่มีความแตกต่างกันมากนัก คือ สามารถปรับตัวได้เหมือนกัน

2.ผลการศึกษาเกี่ยวกับการตีความสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม สามารถสรุปได้ 3 ด้าน คือ ด้านทัศนคติที่ชาวต่างชาติมองชาวเอเชียในด้านลบ ทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มคนเอเชียและตะวันตก กลายเป็นเกิดอคติทำให้ไม่เปิดใจกว้างที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ที่พบเจอจากสังคมนั้น ด้านลักษณะพฤติกรรมของคนไทยเรื่องความขี้เกรงใจไม่พูดอย่างตรงไปตรงมาทำให้ไม่เข้าใจกับลักษณะนิสัยของคนอเมริกันที่พูดตรง และนิสัยไม่กล้าแสดงออกทำให้ขาดการสื่อสารเพราะอายที่จะพูดกับชาวต่างชาติ ด้านความสามารถทางการสื่อสาร คือ เรื่องของภาษา ส่งผลต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มคนทั้งในชีวิตประจำวันและในชั้นเรียน ส่งผลให้ยากต่อการทำความเข้าใจทัศนคติ ความคิด พฤติกรรมระหว่างบุคคล และขาดการตีความการสื่อสารที่ถูกต้อง

3.ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวและปัจจัยที่เอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม พบผลจากการศึกษา 2 ด้าน คือ ด้านทัศนคติของตนเอง คือ มองในด้านบวก เปิดใจกว้างยอมรับวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาและไม่ยึดติดโดยเอาตนเองเป็นที่ตั้ง และด้านภาษาที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมเนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร สร้างความเข้าใจระหว่างกัน โดยมีแนวทางในการปรับตัว คือ พยายามสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น เลือกคบเพื่อนที่หลากหลายกลุ่มและทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันกับผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น

ABSTRACT

Title of Thesis	Cross-Cultural Adjustment of Thai students who study abroad
Author	Mancharee Chotirostiti
Degree	Master of Arts Program in Language and Communication
Year	2013

This study about cross-cultural adjustment of Thai students who study abroad aims to study the forms of communication and cross-cultural adjustment of Thai students who study abroad, problems and obstacles caused by cross-cultural adjustment including factors contributing to adaptation. The research model in this study used questionnaires as research tools and analyzing descriptive data from target group of Thai students who study abroad total 30 students consisted of 15 males and 15 females.

The analyzed results obtained from the response of the target group had taken the approach of analyzing problems prior to performing research following objectives required to study. The study results were divided into 3 parts as follows.

1. The study results of general information of the target group regarding gender, age and period of residence of both males and females of the target group did not differ much due to they could adapt themselves as the same.

2. The study results of interpretation of problems and obstacles that arising from cross-cultural adjustment can be summarized as 3 aspects: 1) Aspect of attitudes of foreigners toward Asian people in negative ways. This causes a split between Asian people and Western people and occurrence of biases so that they cannot open themselves to learn new things from those new experienced societies. 2) Aspect of Thai behavioral characters about considerateness and not speaking frankly that causes misunderstanding and contrast to the characters of American people who speak straightly as well as lack of assertiveness that causes less communication because they are embarrassed to speak with foreigners. 3) Aspect of communicative abilities or issue of language affecting communication between individuals and groups of people for everyday life and in the classroom. This causes difficulty to understand attitudes, thoughts, behavior between individuals and lack of correct interpretation of communications.

3. The study results of adaptation approaches and factors contributing to cross-cultural adjustment can be found as two aspects: 1) Aspect of self-attitude, that is, they should be positive and open-minded toward acceptance of new cultures as well as not being selfish for their own advantages. 2) Aspect of language as factors contributing to cross-cultural adjustment due to language is a tool of communication and making understanding between people. The adaptive approach is trying to build a relationship with native people, choose diverse group of my friends and do several activities to exchange ideas with those native people in the societies.

กิตติกรรมประกาศ

ในการทำสารานิพนธ์ครั้งนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของอาจารย์ รศ.ดร. จุฑาพรรธ์ ผดุงชีวิตอาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาช่วยให้คำแนะนำที่ดี ให้ความรู้ และคอยตรวจแก้สารานิพนธ์ฉบับนี้ให้ถูกต้องจนเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ รวมทั้งเปิดโอกาสให้อิสระทางความคิดในการทำการศึกษาครั้งนี้ตามที่ผู้ศึกษาสนใจทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ใหม่ๆจากการทำสารานิพนธ์ฉบับนี้ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ทั้งนี้ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ทางวิชาการตลอดระยะเวลาการเรียนที่ผ่านมา

ขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่ามาตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญมากที่ช่วยให้สารานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ขึ้นมาได้

ขอขอบคุณครอบครัวและเพื่อนๆทุกคนที่คอยให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประเด็นที่มีประโยชน์ต่อผู้ศึกษา และขอบคุณที่ช่วยเหลือกันอย่างดีในทุกๆเรื่องเสมอมา

มัญชรี โชติรสฐิติ

มิถุนายน 2556

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ (1)

ABSTRACT (3)

กิตติกรรมประกาศ (4)

สารบัญ (5)

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ที่มาและแนวคิดในการศึกษา 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา 2

1.3 ปัญหานำวิจัย 3

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา 3

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 3

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา 4

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 5

2.1 แนวคิดเรื่องการสื่อสารและวัฒนธรรม 5

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในวัฒนธรรมที่ต่างกัน 10

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม 13

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 27

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการศึกษา 31

3.1 รูปแบบการวิจัย 31

3.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา 31

3.3 วิธีการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล 32

3.4 วิธีการดำเนินงานในการเก็บข้อมูล 33

3.5 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล 33

บทที่ 4 ผลการศึกษา 34

4.1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย 34

4.2 ผลการศึกษาเกี่ยวกับการตีความสภาพของปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม 35
4.3 ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวและปัจจัยที่เอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม 38
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 41
5.1 สรุปผลการศึกษา 41
5.2 อภิปรายผล 43
5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต 44

บรรณานุกรม 45
ประวัติผู้เขียน 48

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและแนวคิดในการศึกษา

ในยุคของสังคมโลกาภิวัตน์ ทำให้โลกมีการเชื่อมโยงเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งมีอิทธิพลที่ส่งผลให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติทั่วทั้งโลก ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ซึ่งวัฒนธรรมก็เป็นอีกมิติหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลที่ก่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อมนุษย์ได้พบเจอกับความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ต่างไปจากสิ่งที่ตนเองคุ้นเคยและได้เรียนรู้มา ดังนั้นมนุษย์จึงต้องทำการศึกษาเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความแตกต่างนี้ จนสามารถที่จะรับมือและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการที่จะเรียนรู้และทำความเข้าใจได้นั้น เครื่องมือสำคัญ คือ “การสื่อสาร” ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจระหว่างกันได้มากขึ้น ซึ่งก่อนที่จะสื่อสารสิ่งใดออกไปนั้น มนุษย์ก็จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมด้วย

ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมเกิดได้หลายทาง กล่าวคือ บุคคลซึ่งเดินทางไปอยู่ต่างประเทศไม่ว่าจะชั่วคราวหรือถาวร เช่น การไปทำงาน การไปเรียนหนังสือ หรือแต่งงานกับชาวต่างชาติ เป็นต้น ซึ่งการที่มนุษย์เกิดและเติบโตมาจากวัฒนธรรมหนึ่งย่อมต้องได้รับการหล่อหลอมจากสังคมและวัฒนธรรมนั้น ผ่านกระบวนการเรียนรู้และซึมซับเข้าสู่ตัว กลายเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในสังคม ทำให้การที่มนุษย์ต้องไปดำรงชีวิตอยู่ในวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างจากเดิม การรับรู้ แนวคิด วิธีปฏิบัติจากสิ่งที่เคยเรียนรู้ย่อมไม่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกวัฒนธรรม ดังนั้น มนุษย์ย่อมต้องหาทางเรียนรู้ และพยายามที่จะปรับตนเอง ทำให้ตนเองไม่รู้สึกแตกต่างจากกลุ่มบุคคลอื่น เพื่อให้เข้ากับบรรทัดฐานและวิธีปฏิบัติของสังคมและวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมใหม่นั้น จนกลายเป็นที่ยอมรับและสามารถคบหาสมาคมกับกลุ่มคนอื่นๆได้ เปรียบเสมือนการปรับตัวเพื่อเอาชีวิตให้รอดอยู่ในสังคม

สำหรับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของบุคคลที่ต้องไปใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ ตามที่ นิภา นิธยายน (2529, อ้างใน ปัทมาภรณ์ ธรรมทัต, 2542) ได้ศึกษากล่าวว่า การปรับตัวเป็นสิ่งที่คนทุกคนต้องพบเจอ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆตัว

ของมนุษย์ เป็นผลให้มนุษย์ต้องเรียนรู้ในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้นให้ได้ หากไม่มีการปรับตัวจะทำให้เกิดความตึงเครียดวิตกกังวลทางจิตใจและอารมณ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งกระบวนการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมนี้ก็จะเกิดขึ้นผ่านการสื่อสาร

ในสังคมจะเห็นได้ว่า มีบุคคลที่เดินทางไปต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยที่เดินทางไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ โดยประเด็นหลักที่ทำการศึกษา คือ กระบวนการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม เป็นผลที่เกิดจากการที่บุคคลเผชิญกับสิ่งที่ไม่คุ้นเคย เกิดความเครียด กดดัน จนมีแรงมากระตุ้นให้ทำสิ่งที่ช่วยลดความตรึงเครียดนั้น เพื่อปรับร่างกายและจิตใจให้อยู่รอดในสังคม ซึ่งกระบวนการปรับตัวนี้จะเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร ที่ถือว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมวัฒนธรรมของสภาพแวดล้อมใหม่นั้นได้ โดยจากแนวคิดของ Roy (1962) กล่าวถึงกระบวนการปรับตัวมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมที่เกิดจากบุคคลทั้งสองฝ่ายรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันมา ขั้นตอนการบูรณาการทางวัฒนธรรม เป็นการที่บุคคลทั้งสองฝ่ายยอมรับซึ่งกันและกันแต่ไม่ครอบงำกัน และการบูรณาการทางวัฒนธรรมอย่างถาวร เป็นการยอมรับวัฒนธรรมใหม่อย่างเต็มตัว นอกจากการศึกษาข้างต้นแล้วก็ยังจะศึกษาถึงสาเหตุ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมด้วย โดยการศึกษานี้เลือกกลุ่มเป้าหมายเป็น นักเรียน นักศึกษา เพราะจากสถิตินักเรียนไทยในอเมริกาในช่วงปี พ.ศ. 2550-2551 มีระดับการศึกษา แบ่งระดับการศึกษาได้ ดังนี้ 28.4% ระดับ undergraduate 56.0% ระดับ graduate students 8.8% OPT (Optional Practical Training) และ 6.8% other (อ้างใน TanThai.Com : A Resource for Thai Students in the United States) และสถิติผลสำรวจในครึ่งปีแรกของปี 2556 จาก บริษัท ยูพลัส เอ็ดดูเคชั่น ศูนย์บริการศึกษาต่อต่างประเทศ พบว่านักเรียนที่เดินทางไปศึกษาต่อที่อเมริกาเพิ่มสูงขึ้นเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน 38% ออสเตรเลีย จำนวน 32% สหราชอาณาจักร 23% นิวซีแลนด์ 4% และแคนาดา 3% (อ้างในยูพลัส เอ็ดดูเคชั่น ศูนย์บริการศึกษาต่อต่างประเทศ, 2556) ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นอีกกลุ่มบุคคลหนึ่งที่มีการไปอาศัยอยู่ต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารที่เกิดขึ้นในความแตกต่างและความหลากหลายระหว่างวัฒนธรรม

2. เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยในต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

1.3 ปัญหานำวิจัย

1. จากสภาพปัญหาและอุปสรรคหลักของการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมาย สะท้อนให้เห็นชุดความจริงเกี่ยวกับกระบวนการทางการสื่อสาร
2. ในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จนั้นสะท้อนให้ปัจจัยใดที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการปรับตัวดังกล่าว

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษา

1. การศึกษานี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยที่ไปศึกษายังต่างประเทศ : กรณีศึกษา นักศึกษาไทยที่ไปเรียนประเทศสหรัฐอเมริกา
2. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นข้อมูลที่สามารถเปิดเผยได้ทั้งหมด
3. ในการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมนี้ จะดำเนินการศึกษารูปแบบของการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยที่ไปใช้ชีวิตต่างแดน ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการสื่อสารและการปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากวัฒนธรรมแม่
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ จะดำเนินการ ดังนี้
    1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทำการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีแหล่งที่มาของข้อมูลจากการจัดทำแบบสอบถาม
    2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทำการศึกษาข้อมูลจากการค้นคว้าหนังสือ เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ และเอกสารงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงรูปแบบของการสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างความแตกต่างทางวัฒนธรรม

2. เพื่อทราบถึงรูปแบบในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยที่ไปศึกษาต่างประเทศ
3. เพื่อทราบและเข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารและการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยการสื่อสารเป็นทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความคิด ทัศนะคติ อารมณ์ความรู้สึกและข้อมูลข่าวสารต่างๆระหว่างกัน ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การสื่อสารไม่เพียงแต่เกิดจากบุคคลเพียงแค่สองคน แต่รวมทั้งการสื่อสารกันระหว่างชุมชนและสังคมด้วย ทั้งนี้การสื่อสารเป็นได้ทั้งวัจนะภาษาและอวัจนะภาษา Threwderson & Threwderson (อ้างใน ชาลิน นานา, 2539)

วัฒนธรรม หมายถึง สภาพแวดล้อมในสังคมหนึ่ง ที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นมาให้เป็นที่ยอมรับร่วมกัน ซึ่งวัฒนธรรมมีรูปแบบการส่งต่อจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งผ่านการสื่อสารและแฝงอยู่ในความเชื่อ ทัศนะคติ ค่านิยมและวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นมานี้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เพ็ญศรี ดุ๊ก (อ้างใน ไพบูลย์วรรณ จิตพัฒนกุล, 2548)

การปรับตัวทางวัฒนธรรม หมายถึง การที่มนุษย์ต้องอยู่ในสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้มนุษย์บุคคลนั้นต้องพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิดของตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ของวัฒนธรรมนั้นเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นิภา นิธยายน (2529, อ้างใน ปัทมาภรณ์ ธรรมทัต, 2542)

การตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม หมายถึง ความรู้สึกสับสนต่อวัฒนธรรมที่ไม่คุ้นเคย และเกิดความยากลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่นั้น ทำให้รู้สึกอึดอัด สับสนและรู้สึกกังวลใจต่อการคิดและการปฏิบัติตน เพราะไม่รู้ว่าจะปฏิบัติตนอย่างไรถึงจะถูกต้องเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมนี้ Carmen Guanipa (1998)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการศึกษาเรื่องการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม (Cultural Adjustment) ของนักศึกษาไทยที่ไปศึกษายังต่างประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงรูปแบบ แนวทางการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมที่มีในปัจจุบัน จึงขอเสนอแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา คิดวิเคราะห์ในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยที่ไปเรียนต่างประเทศ ดังนี้

2.1 แนวคิดเรื่องการสื่อสารและวัฒนธรรม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในวัฒนธรรมที่ต่างกัน

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องการสื่อสารและวัฒนธรรม

การสื่อสารเป็นสิ่งที่ยึดติดอยู่ในชีวิตของมนุษย์ทุกคนถึงขนาดที่ไม่สามารถแยกออกได้ การสื่อสารทำให้วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในโลกแคบลง เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้มนุษย์สามารถที่จะสื่อสารและทำความเข้าใจวัฒนธรรมของชาติอื่นๆได้มากขึ้น เมื่อแต่ละบุคคลที่มาจากต่างวัฒนธรรมมีการทำปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จนกลายเป็นการเรียนรู้และปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความเชื่อมโยงกัน แยกจากกันไม่ได้ เมื่อวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางใดๆ การสื่อสารก็จะมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย Hall (อ้างใน จุฑาพรรธ์, 2551)

2.1.1 ความหมายของการสื่อสาร

Threwderson & Threwderson (อ้างใน ชาลิน นานา, 2539) กล่าวว่า “การสื่อสารคือการถ่ายทอดข่าวสาร ทัศนคติ หรือ ความคิด อารมณ์ จากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งไปยังผู้อื่นหรือกลุ่มอื่น โดยใช้สัญลักษณ์เป็นสำคัญ”

จอร์จ เอ มิลเลอร์ (อ้างใน ศุภรัศมิ์ ฐิติกุลเจริญ, 2540) กล่าวว่า “การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง”

จอร์จ เกิร์บเนอร์ (อ้างใน ศุภรัศมิ์ ฐิติกุลเจริญ, 2540) กล่าวถึงการสื่อสารไว้ว่า “การสื่อสาร คือกระบวนการที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์กันในสภาพแวดล้อมทางสังคมเฉพาะ”

คาร์ลไอ โฮฟแลนด์ (อ้างใน ศุภรัศมิ์ ฐิติกุลเจริญ, 2540) กล่าวว่า “การสื่อสาร คือกระบวนการที่บุคคลหนึ่ง (ผู้ส่งสาร) ส่งสิ่งเร้า (โดยปกติจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียน) เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ (ผู้รับสาร)”

บุญเลิศ ศุภดิลก (อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) กล่าวว่า “การสื่อสารเป็นความพยายามของมนุษย์ที่ต้องการแลกเปลี่ยนข่าวสารหรือความคิดระหว่างกัน”

Peterson Jenson & Rivers (1965, อ้างใน ธานิษฎ์ กองแก้ว, 2544) กล่าวว่า “การสื่อสารเป็นเสมือนตัวเชื่อมของกระบวนการทางสังคม เป็นวิธีหรือขั้นตอนที่มนุษย์ใช้ในการจัดการสร้างความมั่นคงและปรับปรุงการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งกระบวนการทางสังคมนี้จะขึ้นอยู่กับความสะสมแลกเปลี่ยน และส่งผ่านความรู้ และความรู้นี้เองก็ขึ้นอยู่กับการสื่อสาร”

รจิตลักษณ์ แสงอุไร (อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) กล่าวว่า “การสื่อสารคือกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง เป็นกระบวนการที่ถ่ายทอดความหมาย และมีผลกระทบเกิดขึ้นทั้งต่อผู้ส่งสารและผู้รับสาร การสื่อสารเป็นเรื่องเฉพาะตัว และจำเป็นต้องมีการอธิบายความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อความเข้าใจของทุกฝ่าย”

Ruben & Stuart (อ้างใน จุฑาพรรธ์ ผดุงชีวิต, 2551) กล่าวว่า “การสื่อสารหมายถึงกระบวนการซึ่งปัจเจกแต่ละบุคคลในบริบทต่างๆไม่ว่าจะเป็นในกลุ่มเครือญาติ องค์กร สังคม ชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ ตอบสนองและสร้างข้อมูลข่าวสารเพื่อที่จะปรับตัวให้เข้ากับบริบทหรือสภาพแวดล้อมและผู้อื่นในสังคม”

จากการศึกษาความหมายของ “การสื่อสาร” สรุปได้ คือ การสื่อสารคือกระบวนการถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งในทุกๆบริบททางสังคม โดยการสื่อสารนั้นเป็นได้ทั้งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทัศนะคติ ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งมีผลกระทบและมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้รับและผู้ส่ง มีผลที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิดและทัศนคติระหว่างกัน

2.1.2 วัฒนธรรมเชื่อมโยงกับการสื่อสาร

สำหรับคำว่า “วัฒนธรรม” นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

Donald Klopf (1991) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อม ที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยมนุษย์

Buchner (อ้างใน ศุภลักษณ์ อังครางกูร, 2547) กล่าวว่า วัฒนธรรมอาจอยู่ในรูปแบบที่สัมผัสได้หรืออยู่ภายใต้ในตัวบุคคล สิ่งที่สัมผัสได้ เช่น การแต่งการ ภาษา และสิ่งที่อยู่ภายใน เช่น ทัศนคติ ความเชื่อ คุณค่า การรับรู้ รูปแบบของวัฒนธรรมอาจถูกแบ่งตามการสื่อสาร กล่าวคือ วัฒนธรรมที่สามารถสื่อออกมาได้ด้วยเสียง เช่น ภาษา การหัวเราะ ร้องไห้ น้ำเสียงวัฒนธรรมที่สื่อออกมาโดยไม่ใช้เสียง เช่น ท่าทาง สีหน้า การเว้นระยะห่างระหว่างบุคคลในการสนทนา

เพ็ญศรี ดุ๊ก (อ้างใน ไพบูลย์วรรณ จิตพัฒนกุล, 2548) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในรูปขององค์กรทางสังคมสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้ หรืออีกนัยหนึ่งวัฒนธรรมก็คือ วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ โดยเหตุที่วัฒนธรรมเป็นเรื่องของกลุ่มชนหรือสังคม วัฒนธรรมจึงมีการอยู่สืบเนื่องนานกว่าอายุขัยของบุคคลที่เป็นสมาชิกในสังคมนั้นๆ แต่ว่าการอยู่สืบเนื่องของวัฒนธรรมก็ไม่ได้อยู่ในลักษณะที่หยุดนิ่ง หากเป็นการเปลี่ยนแปลงและคลี่คลายอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพชีวิตของบุคคลและการดำรงอยู่ของสังคม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของมนุษย์เป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะโดยธรรมชาติมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่สร้างวัฒนธรรมจากการเรียนรู้ หาได้เกิดจากสัญชาติญาณที่ถ่ายทอดกันตามกรรมพันธุ์ มนุษย์เมื่อได้เรียนรู้และมีประสบการณ์มากขึ้น ก็อาจคิดประดิษฐ์เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของตนได้รวดเร็วขึ้น เพื่อความเหมาะสมกับการดำรงชีวิตในสังคม

นิตยา บุญสิงห์ (อ้างใน พรรณปพร จันทร์ฉาย, 2556) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายความว่า สภาพอันเป็นความเจริญงอกงาม วัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรม วาจาท่าทาง กิจกรรม และผลิตผลของกิจกรรมที่มนุษย์ในสังคมผลิตหรือปรับปรุงขึ้นจากธรรมชาติและเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยผ่านการคัดเลือก ปรับปรุงและยึดถือสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน วัฒนธรรมเป็นทั้งลักษณะนิสัยของคนหรือกลุ่มคนในชาติ ลัทธิ ความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอย ศิลปะต่างๆ ตลอดทั้งการประพฤติปฏิบัติในสังคม

สรุปคือ วัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมในสังคม ที่มนุษย์เป็นคนสร้างขึ้นมา มีรูปแบบที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ สามารถถ่ายทอดออกมาได้ด้วยภาษา เสียง ท่าทาง แฝงอยู่ในความเชื่อ ความคิด ทัศนะคติ ค่านิยมและวิถีชีวิตของมนุษย์ ซึ่งวัฒนธรรมจะมีการส่งต่อจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่น หนึ่ง โดยวัฒนธรรมจะไม่คงอยู่ในสภาพที่เหมือนเดิมผ่านกาลเวลา แต่วัฒนธรรมก็จะมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ซึ่งเป็นการปรับเพื่อให้เหมาะกับสังคมในปัจจุบัน

จากการศึกษาถึงวัฒนธรรม ได้มีการแบ่งลักษณะของวัฒนธรรมเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

อำนวย พิรุณสาร (อ้างใน น้ำทิพย์ ภูธนชัย, 2550) ได้กล่าวถึง ลักษณะทางวัฒนธรรม โดยมีการแบ่งความสำคัญเป็น 6 ประการ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม และค่านิยมทางสังคม โดยมองว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาโดยมนุษย์ เพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและเป็นที่ยอมรับจากสังคมได้ โดยการที่จะเป็นที่ยอมรับได้นั้น มนุษย์จะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้หมาะสมสอดคล้องกับสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม

2. วัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้ของมนุษย์ เป็นพฤติกรรมในรูปแบบต่างๆที่ต้องเกิดขึ้นจากการเรียนรู้โดยการอบรมสั่งสอนและฝึกปฏิบัติ วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาได้เอง ดังเช่น พฤติกรรมการรับประทานอาหาร พฤติกรรมในการทักทายกัน เป็นต้น ทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการสั่งสอน ต้องมีการเรียนรู้ เป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่ส่งต่อจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นต่อๆไป

3. วัฒนธรรมเป็นเรื่องของการกำหนดและการใช้สัญลักษณ์ โดยจะมองว่าพฤติกรรมของบุคคลในสังคม มีจุดเริ่มต้นมากจากการใช้สัญลักษณ์ สังเกตุได้จากแม้แต่การใช้ชีวิตประจำวันสัญลักษณ์ก็เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องด้วยเสมอ เช่น ไม่ว่าจะเป็นสัญลักษณ์ทางภาษา สัญลักษณ์ทางศาสนา สัญลักษณ์ไฟจราจร หรือ การใช้เงินตรา

4. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา โดยวัฒนธรรมจะทำหน้าที่เป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์สั่งสมประสบการณ์ไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิผลทำให้มนุษย์รู้ที่จะวางกฎเกณฑ์สำหรับการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างมีระบบและวัฒนธรรมยังทำให้มนุษย์มีการเรียนรู้ปรับตัวเข้ากับสภาพแลดล้อมได้ อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี เพื่อความอยู่รอดและเจริญก้าวหน้าของมนุษย์

5. วัฒนธรรม เป็นตัวกำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิต รวมทั้งสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบของศาสนา พิธีกรรม ทำให้เมื่อมนุษย์ได้ความหมายเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆแล้วปรับกลายมาเป็นการสร้างแนวความคิดของระบบสังคมขึ้นมาได้

6. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนได้ โดยวัฒนธรรมเกิดจากความคิดของมนุษย์และเกิดจากการที่มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทำให้วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมาไม่คงที่และไม่ตายตัว แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามแต่ละช่วงสมัย

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (อ้างใน น้ำทิพย์ ภูธนชัย, 2550) ได้ทำการสรุปลักษณะทางวัฒนธรรมไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดความคิดและค่านิยมทางสังคม กำหนดมาตรฐานพฤติกรรมของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน

2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ โดยเป็นการค่อยๆ เรียนรู้ทีละเล็กทีละน้อย จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งในสังคมที่บุคคลคนนั้นเติบโตมา ทำให้เปรียบวัฒนธรรมได้ว่าเป็นมรดกทางสังคม ที่ได้รับการถ่ายทอด โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม

3. วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ กล่าวได้ว่า สัญลักษณ์ เป็นต้นกำเนิดของพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีภาษาเป็นเครื่องมีที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารระหว่างกัน นอกจากนี้ภาษาก็ยังเป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้มนุษย์สามารถรวบรวมความรู้และความเข้าใจที่มีต่อธรรมชาติอย่างได้เป็นระบบระเบียบและสามารถถ่ายทอดสิ่งที่มนุษย์รวบรวมเป็นความรู้นั้นไปสู่ยังคนรุ่นต่อไป

4. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา ที่มีหน้าที่สนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และเป็นกฎเกณฑ์ให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนเพื่อให้สังคมทำงานได้อย่างเป็นระบบ และวัฒนธรรมยังช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี เพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์

5. วัฒนธรรม คือ กระบวนการที่กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จนบางครั้งมนุษย์ไม่อาจปรับเปลี่ยนได้ทันที ทำให้สังคมนั้นเกิดความรู้สึกแปลกแยก และมีผลกระทบรุนแรงถึงขั้นทำให้วัฒนธรรมแตกสลายไป

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม เป็นความคิดและค่านิยมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และเพื่อต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ต่อสิ่งที่คนในสังคมเห็นว่าเหมาะสมและถูกต้อง วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ผ่านพฤติกรรม การปฏิบัติ สัญลักษณ์และภาษาที่เปรียบเสมือนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคล ให้มีความรู้ความเข้าใจและคิดอย่างเป็นระบบทำให้มนุษย์ที่อยู่ในสังคมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีระเบียบแบบแผน โดยวัฒนธรรมจะมีการส่งต่อจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง แต่วัฒนธรรมจะไม่อยู่นิ่ง จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในวัฒนธรรมที่ต่างกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารต่างวัฒนธรรมนั้น Lustig and Koester (1993, อ้างใน เมตตา วิวัฒนานุกูล 2536) กล่าวว่า การสื่อสารต่างวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารที่มีความสำคัญ เพราะเป็นกระบวนการถ่ายทอดที่ให้ความหมายในเชิงปฏิสัมพันธ์ และสัญลักษณ์ระหว่างคนที่มาจากวัฒนธรรมที่อยู่ภายใต้บริบทการสื่อสารหนึ่งๆ ที่ต่างกัน นอกจากนี้ Kitao (1989, อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด 2545) ได้กล่าวถึงว่า การสื่อสารในวัฒนธรรมที่ต่างกันเป็นเหมือนกับศิลปะในการเรียนรู้และทำความเข้าใจต่อบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมอื่น เป็นอย่างน้อย 2 วัฒนธรรม โดยทั้ง 2 วัฒนธรรมนั้นต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย ซึ่งในแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีความแตกต่างกัน เพราะแต่ละวัฒนธรรมก็ต้องมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง โดยความแตกต่างนี้ก็มีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบทางการสื่อสารระหว่างกลุ่มคนต่างๆในสังคม หรือการสื่อสารระหว่างบุคคล ทั้งในแบบอวัจนภาษา วัจนภาษา หรือแม้แต่บุคคลชาติเดียวกันแต่หลากหลายสังคม ย่อมมีรูปแบบการสื่อสารที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ตัวเทคโนโลยีเอง ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทต่อการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้วย

ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่า ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ก็จะมีการสื่อความหมายที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคมวัฒนธรรม บางครั้งการใช้อวัจนภาษาก็สามารถแสดงความหมายได้ชัดเจนกว่าวัจนภาษาในการสื่อสารบางอย่าง เช่น การแสดงสีหน้า อารมณ์ ที่สามารถสื่อความเข้าใจถึงคู่สนทนาได้ หรืออาจเป็นการช่วยให้คู่สนทนาเข้าใจสารที่เป็นวัจนภาษาได้มากขึ้น เนื่องด้วยอวัจนภาษานั้นแสดงออกถึงความรู้สึกของผู้พูดได้ชัดเจน แต่ถึงอย่างนั้นก็ตาม ก็ไม่ได้หมายความว่าการใช้อวัจนภาษา จะทำให้คนทุกคนเข้าใจได้เหมือนๆกัน โดยเฉพาะบุคคลที่มาจากต่างวัฒนธรรมกัน ความเข้าใจจากการสื่อสารผิดพลาดย่อมเกิดขึ้นได้ จึงเป็นสิ่งที่ควรระวังอย่างยิ่ง เช่น การส่ายหน้า สำหรับคนไทยแปลว่าไม่ใช่ แต่สำหรับคนอินเดียแปลว่าใช่ (จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) หรือ การกางนิ้วโป้งกับนิ้วชี้เป็นรูปตัวแอล ประเทศไทยจะหมายความว่า “ถูกต้อง” แต่บางประเทศอย่างอเมริกา จะหมายความว่า “คนแพ้” Loser เป็นต้น

ดังนั้น มนุษย์จึงควรที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมของกลุ่มบุคคลชาติอื่นๆด้วยเพื่อทำให้สามารถสื่อสารได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ นักวิชาการ จูดี้คันท์และคิม (Gudykunst and Kim, 1992 อ้างใน ปัทมภรณ์ ธรรมทัต, 2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่จะทำให้การสื่อสารในต่างวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพ โดยองค์ประกอบที่ทั้งสองท่านได้กล่าวถึง คือ ความอดกลั้นต่อสิ่งที่ยังคลุมเครือ การที่ต้องเผชิญกับสิ่งใหม่ๆ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในความรู้สึกของผู้รับสาร โดย

กล่าวถึงในแง่ของการมีส่วนรวมในความรู้สึกของผู้รับสารเปรียบกับการมีความเห็นอกเห็นใจ โดยให้เหตุผลที่ว่า ในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม การที่มีความรู้สึกร่วมในประสบการณ์ของบุคคลอื่นนั้นเป็นสิ่งที่จะไม่เกิดขึ้นกับความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ กล่าวคือ ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ เป็นเพียงแค่สิ่งที่จินตนาการขึ้นมาโดยไม่ได้แสดงถึงว่ารู้สึกร่วมไปกับประสบการณ์ของบุคคลนั้น ซึ่งการที่มีส่วนร่วมต่อความรู้สึกของผู้อื่นนั้นจะเป็นส่วนที่ช่วยให้การสื่อสารต่างวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพแม้ไม่ได้มีการศึกษาวัฒนธรรมของบุคคลที่ทำการสื่อสารด้วยก็ตาม

กันทิมา กุญชร ณ อยุธยา (1982, อ้างใน ธานิษฎ์ กองแก้ว, 2544) กล่าวว่า ผู้แปลกหน้าที่เข้าไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่จะใช้การสื่อสารทั้งเชิงวัจนะและอวัจนะเป็นเครื่องมือในการควบคุมและจัดการกับสิ่งต่างๆในสิ่งแวดล้อมใหม่ เกิดการเรียนรู้และเผชิญกับสถานการณ์ที่มีปัญหาต่างๆ ผ่านทางการสื่อสารระดับระหว่างบุคคลและระดับสื่อมวลชน

ซาโมวาร์ และ พอร์เตอร์ (Samovar and Porter, 1995 อ้างใน ปัทมภรณ์ ธรรมทัต, 2542) ได้ให้ความหมายการสื่อสารต่างวัฒนธรรมว่า เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยบุคคลจากวัฒนธรรมหนึ่ง ทำการส่งสารให้กับบุคคลที่มาจากอีกวัฒนธรรมหนึ่ง และเนื่องด้วยความที่บุคคลทั้งสองมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นย่อมทำให้พฤติกรรมการสื่อสารที่แสดงออกมาของทั้งสองคนมีความแตกต่างกันไปด้วย

คอลส์ (Kohls, 1984 อ้างใน พิมพ์ใจ สุรินทรเสรี, 2534) กล่าวว่า การที่บุคคลที่สื่อสารระหว่างกันมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การสื่อสารอะไรออกไปก็ตาม ย่อมทำให้ผู้ที่รับสารมีความโน้มเอียงที่จะตีความหมายของสารที่ได้รับไปตามวัฒนธรรมที่ตนเองยึดถือเป็นหลัก ซึ่งจะทำให้การสื่อสารนั้นเกิดความผิดพลาดได้โดยง่าย และส่งผลให้เกิดการสื่อสารที่ล้มเหลวในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม เพราะความหมายที่ถูกต้องในวัฒนธรรมหนึ่ง ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องสำหรับอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งการสื่อสารที่ผิดพลาดนี้ก็เพียงเพราะความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมโดยที่ไม่สามารถระบุลงไปได้ว่าฝ่ายใดผิด ดังนั้น ผู้สื่อสาร ทั้งผู้รับและผู้ส่ง ต้องมีความอดทน พยายามปรับตัว ยอมรับ และพยายามที่จะตีความหมายที่ได้รับมาตามวัฒนธรรมของผู้ส่ง ไม่ใช่จากวัฒนธรรมของตัวเอง เพื่อเป็นการลดการตีความหมายที่ผิดพลาดให้น้อยลง ช่วยให้สามารถสื่อสารได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

โดยแนวคิดของ Young Yum Kim (1994, อ้างใน ธานิษฎ์ กองแก้ว, 2544) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการปรับตัวของผู้ที่มาอยู่ในสังคมใหม่ว่ามีปัจจัยสำคัญมาจาก "การสื่อสาร" เพราะการสื่อสารเป็นช่องทางหลักที่ทำให้มนุษย์สามารถที่จะเรียนรู้สัญลักษณ์ที่สำคัญต่างๆของสถานที่นั้น

ได้ โดยได้กล่าวถึง 2 ด้าน คือ การสื่อสารของบุคคล (Personal Communication)และการสื่อสารในสังคม (Social Communication)

การสื่อสารของบุคคล (Personal Communication) คือ เป็นกระบวนการภายในจิตใจของแต่ละบุคคลที่จะต้องพัฒนาวิธีการมอง การฟัง หรือความเข้าใจและการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันเพื่อให้สามารถมีพฤติกรรมที่ใช้ในการปฏิบัติในสังคม เมื่อได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมใหม่ ก็จะนำมาสร้างรูปแบบของการตอบสนองให้เกิดความเข้าใจสามารถสื่อสารให้อีกฝ่ายเข้าใจความตั้งใจของตนได้ โดยพิจารณาปัจจัย ดังนี้

- โครงสร้างทางความคิด (Cognitive Structure) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากระบวนการรับรู้ (Perceptual Process) คือการจัดเรียงประสบการณ์ต่างๆ ของบุคคลให้อยู่ในรูปแบบที่จะทำให้บุคคลผู้นั้นสามารถที่จะจัดการกับสิ่งเร้าในสังคมวัฒนธรรมใหม่ได้อย่างมีประสิทธิผล
- ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้ถึงรูปแบบและกฎเกณฑ์ของระบบการสื่อสารของบุคคลที่อยู่สภาพแวดล้อมนั้น ซึ่งความรู้นี้มีผลอย่างมากในการที่จะทำให้บุคคลที่เข้าไปอยู่ใหม่สามารถเข้าถึงช่องทางการสื่อสารในสภาพแวดล้อมใหม่ในการสื่อสารได้
- ภาพลักษณ์ของตนเอง (Self-Image) คือ ภาพลักษณ์ที่มีในสายตาของผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้นและสายตาของกลุ่มผู้แปลกหน้าด้วยกัน
- แรงจูงใจในการปรับตัว (Acculturation Motivation) คือ แรงจูงใจที่ทำให้ผู้แปลกหน้าเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เข้าร่วมกิจกรรมและโน้มเอียงไปยังสภาพแวดล้อมใหม่

ด้านความสามารถทางการสื่อสารของผู้แปลกหน้านั้นจะแสดงออกมาได้เมื่อมีการสื่อสารภายในสังคม (Social Communication) ซึ่งจะเป็นไปใน 2 ทิศทาง คือ การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) และ สื่อมวลชน (Mass Communication) ดังนี้

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) จะเกิดขึ้นผ่านทางความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยเกิดขึ้นได้จากได้จากระดับของการติดต่อกัน ระดับของความสนิทสนมของผู้แปลกหน้าที่มีต่อบุคคลในสภาพแวดล้อมใหม่ ซึ่งสามารถที่จะคาดเดาถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลนี้ได้จากเครือข่ายของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม

สื่อมวลชน (Mass Communication) ในที่นี้คือ สื่อมวลชนของสภาพแวดล้อมใหม่ที่เข้าไปอยู่ ซึ่งมีผลต่อการปรับตัวเป็นอย่างมาก กล่าวคือบุคคลจะได้เรียนรู้ถึงแง่มุมด้านต่างๆของระบบสังคมวัฒนธรรมของสถานที่นั้น สื่อมวลชนจะมีผลต่อการปรับตัวช่วงแรกๆ และไม่สร้างความ

กดดันใดๆ เพราะช่องทางนี้ไม่สามารถที่จะให้ผู้มาใหม่สามารถโต้ตอบและแสดงผลตอบรับได้ ซึ่งแตกต่างจากการสื่อสารระหว่างบุคคล

โดยสรุป วัฒนธรรมในแต่ละประเทศก็มีความแตกต่างกันในหลายๆ รูปแบบ การสื่อสารระหว่างบุคคลที่อยู่ต่างวัฒนธรรมกัน ไม่ว่าจะสื่อสารด้วย วัจนภาษา หรือ อวัจนภาษา ก็มีการตีความหมายที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบุคคล เนื่องด้วยการตีความจากประสบการณ์ที่ได้รับ หรือความรู้ที่ได้เรียนมาของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ดังนั้นเพื่อที่จะสามารถตีความหมายระหว่างผู้รับและผู้ส่งให้เข้าใจได้ตรงกัน จึงจำเป็นจะต้องศึกษา พยายามทำความเข้าใจถึงความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของชาติอื่นๆได้ โดยสามารถสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการตีความหมายของสารได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ไม่เพียงแต่การตีความหมายจากสารที่ได้รับมาเท่านั้น ยังรวมถึงถ้ามีความรู้ความเข้าใจถึงวัฒนธรรมของบุคคลอื่น ก็ทำให้สามารถส่งสารได้อย่างถูกต้อง ไม่ล้มเหลวในการสื่อสารอีกด้วย

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

ตั้งแต่อดีต สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งอยู่ตลอดเวลา เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตัวมนุษย์เองย่อมต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้น มนุษย์จะต้องรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมและสังคมที่อาศัยอยู่ เพื่อช่วยให้ได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นที่ยอมรับของสังคมวัฒนธรรมนั้นได้ สำหรับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ขอกล่าวถึงความหมายของการปรับตัว ดังนี้

2.3.1 ความหมายของการปรับตัว

ก่อนที่จะศึกษาถึงการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมจะขอทำการศึกษาถึงความหมายของการปรับตัว โดยได้มีผู้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ ดังนี้

Gilmer (อ้างใน ช่อลัดดา โรจน์ดำรงฤทธิ์, 2533) กล่าวว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการที่มนุษย์มีปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการปรับตัวเข้ากับปัญหา รวมถึงการปรับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ให้เข้ากับความต้องการด้วย

Throp and Schumuller (อ้างใน ช่อลัดดา โรจน์ดำรงฤทธิ์, 2533) ได้แบ่งการปรับตัวของบุคคลออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การปรับตัวด้านส่วนตัว (Personal Adjustment) ซึ่งหมายถึงความคิดความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง และการปรับตัวทางสังคม (Social Adjustment) หมายถึง

ความคิดความรู้สึกหรือพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่น และเห็นว่าบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี คือ ผู้ที่สามารถทำให้การปรับตัวด้านส่วนตัวและการปรับตัวทางสังคมอยู่ในลักษณะสมดุลกัน

กลอยกลม ขวัญเยื้องพันธุ์ (2546, อ้างใน Ren Zhiyuan, 2555) ได้อธิบายความหมายของการปรับตัวทางวัฒนธรรมว่า มีความสัมพันธ์กับทางด้านจิตใจอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ ของอัตลักษณ์เดิม ไปสู่อัตลักษณ์ใหม่ กล่าวคือ การที่บุคคลต้องเข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีวัฒนธรรมต่างไปจากเดิม หรือเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ เป็นเหตุให้บุคคลเกิดความตึงเครียดและส่งผลกระทบต่ออาการทางจิตใจ และร่างกายได้ อีกนัยหนึ่ง คือ การเกิดสภาวะตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม (Culture Shock) เมื่อต้องเผชิญกับสิ่งไม่คุ้นเคย สัญลักษณ์ต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลนั้นรู้ว่าควรปฏิบัติอย่างไรเมื่อต้องอยู่ในสถานที่ หรือวัฒนธรรมใหม่

Irving (อ้างใน เกตุแก้ว จินคาโรจน์, 2536) ให้ความหมายของการปรับตัวว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม โดยวัดระดับความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานและพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตน การปรับตัว หมายถึงความสามารถในการเผชิญปัญหาต่างๆ ความเป็นอยู่ โดยต้องคำนึงถึงความเป็นจริงต่างๆ นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขภายใต้กฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคมที่เข้าไปเกี่ยวข้อง

โสภชา จันทร์ และสุรางค์ จันทร์เอม (อ้างใน กุลนรี หาญพัฒนชัยกูร, 2538) ให้ความหมายของการปรับตัวว่า เป็นการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายปลายทางในสภาพแวดล้อมของตน มนุษย์ต้องมีการปรับตัว โดยแต่ละคนจะมีแบบแผนในการปรับตัวแตกต่างกันเพื่อสนองความต้องการ ซึ่งนอกจากตอบสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ยังตอบสนองความต้องการทางอารมณ์สังคมด้วย

นิภา นิธยายน (2529, อ้างใน ปัทมาภรณ์ ธรรมทัต, 2542) กล่าวถึงการปรับตัวว่า ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล หรือจากสภาพธรรมชาติที่อยู่รอบๆตัว สิ่งที่กล่าวนี้จะรบกวนดุลยภาวะของบุคคล เป็นเหตุให้บุคคลต้องปรับตัวเพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชีวิต หากไม่มีการปรับตัวจะทำให้เกิดความคับข้องใจ ความขัดแย้ง วิตกกังวล เป็นผลให้บุคคลมีความตึงเครียดทางจิตใจและอารมณ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มนุษย์จึงจำเป็นต้องหาทางออกหรือหาวิธีแก้ปัญหาต่างๆที่เรียกว่า กระบวนการปรับตัว

พัทยา สายหู (2529, อ้างใน ปัทมาภรณ์ ธรรมทัต, 2542) กล่าวว่า การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เป็นคุณลักษณะหนึ่งของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายไม่ว่าจะเป็น พืช สัตว์ หรือมนุษย์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ที่อยู่กับเป็นสังคม มีปฏิกิริยาระหว่างกันตลอดเวลาเพื่อสนองผลประโยชน์ของกันและกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน

ประเสริฐ แย้มกลิ่นฟุ้ง (2518, อ้างใน อุบล เสถียรปกิรณกร, 2521) กล่าวว่า สังคมจะยั่งยืนอยู่ได้ก็เพราะสมาชิกของสังคมยึดถือวัฒนธรรมเป็นหลักในการดำรงชีวิต การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบอยู่ตลอดเวลา หากใครสามารถปรับตัวได้ดี ก็จะเป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างปกติสุข

โดยสรุป การปรับตัว คือ การที่มนุษย์ในสังคมต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ทำให้มนุษย์ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น เพื่อสนองต่อความต้องการของตนเอง โดยสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความคิด หรืออาจจะเป็นความรู้สึกเพื่อให้กลมกลืนไปกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่อยู่ ทำให้เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นๆ หากไม่มีการปรับตัวจะทำให้เกิดความตึงเครียดทางด้านอารมณ์และจิตใจ รู้สึกแตกแยกจากสังคมและใครที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้นได้ ก็จะสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.3.2 กระบวนการ แนวคิดและทฤษฎีในการปรับตัว

ในเรื่องที่เกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวนั้น Heyns (อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) ได้กล่าวว่า กระบวนการปรับตัวเป็นผลที่เกิดขึ้นจากความต้องการ ความตึงเครียด หรือแรงขับที่ถูกกระตุ้นเร้าจนกระทั่งความต้องการนั้นจะได้รับการตอบสนอง จนทำให้ความตึงเครียดลดลง หรือแรงขับนั้นได้หมดไป

นอกจากนี้ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2530, อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) ก็ได้แบ่งกระบวนการในการปรับตัวออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. การปรับตัวที่เรารู้ตัว (Conscious Attempt of Adjustment) โดยสามารถทำได้ 2 ทาง คือ

1.1 การที่มนุษย์เพิ่มความพยายามให้มากขึ้นเพื่อที่จะเอาชนะอุปสรรค รวมถึงความยุ่งยากต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้ก็เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

1.2 เมื่อตั้งเป้าหมายไว้จนสูงเกินไป และไม่สามารถที่จะบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้นได้ ก็ทำการปรับตัวเพื่อเปลี่ยนเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. การปรับตัวที่กระทำไปโดยไม่รู้ตัว (Unconscious Attempt of Adjustment) กล่าวคือ เมื่อมนุษย์เกิดปัญหา และไม่สามารถแก้ปัญหานั้นได้ ก็จะทำให้จิตใจเกิดความเครียด เกิดความคับข้องใจ และความขัดแย้งในใจ ทำให้จิตใจของมนุษย์หาทางออกบางอย่างให้กับตนเอง สิ่งนั้น

คือ วิธีการปรับตัวที่เรียกกันว่า กลไกทางจิตหรือกลไกป้องกันตัวเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อให้ตนเองเกิดความรู้สึกสบายใจ ไร้ความวิตกกังวล

ทางด้าน Hoffsommer (1958, อ้างใน ศรีสมพร สุขวงศา, 2551) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัว ซึ่งมีอยู่ 2 ประการ คือ 1) การดัดแปลง (Adaptation) ซึ่งหมายถึงการปรับตัวทางชีวภาพหรือทางร่างกาย เป็นการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในสังคม โดยเป็นผลมาจากการที่ผู้คนย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในสังคมใหม่ๆ ต้องทำการปรับตัวเองเพื่อให้เกิดความสมดุลทางชีวภาพ และถ่ายทอดกันด้วยวิธีการทางชีวภาพ และ 2) การปรับเปลี่ยนทางสังคม (Social Adjustment) หมายถึง เป็นการปรับตัวเพื่อทำให้สามารถอยู่ในภาวะที่เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ เกิดจากผลความขัดแย้งทั้งผู้ย้ายถิ่นใหม่และผู้ย้ายถิ่นเดิม เนื่องจากการปรับตัวทางสังคมจะมีการถ่ายทอดโดยทางวัฒนธรรมและประเพณีทำให้ต้องปรับตัวเข้าหากัน โดยทางฝ่ายไหนจะเป็นผู้ที่ต้องปรับตัวมากหรือน้อยกว่ากันนั้นก็จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่นั้น

แนวความคิดของ Roy (1962, อ้างใน ศรีสมพร สุขวงศา, 2551) ในเรื่องกระบวนการปรับตัวนั้น ได้มีการแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 เรียกว่า “การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม” (Assimilation) เกิดขึ้นโดยการที่บุคคลรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันมา

ขั้นตอนที่ 2 เรียกว่า “การบูรณาการทางวัฒนธรรม” (Cultural Integration) เป็นการยอมรับและไม่ครอบงำซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนที่ 3 เรียกว่า “การบูรณาการทางวัฒนธรรมอย่างถาวร” (Amalgamation) ยกตัวอย่างเช่น การแต่งงาน โดยจะเป็นการปรับตัวที่เกิดจากการเรียนรู้ผ่านทางสังคม มากกว่าที่จะเกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม

โดยศึกษาเพิ่มเติมแนวคิดของ Roy (1962, อ้างใน Banyat Yongyuan, 2001) เกี่ยวกับการแบ่งกระบวนการปรับตัวมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. Acculturation คือ การที่ผู้ย้ายถิ่นพยายามที่จะปรับตนเองในเรื่องของ เศรษฐกิจและสังคมให้เหมือนกับกลุ่มของผู้ที่ตนย้ายไปอยู่ โดยมีเครื่องบ่งชี้ 3 ระดับ กล่าวคือ ระดับการศึกษา ระดับการอยู่อาศัย และระดับของอาชีพ

2. Social Integration คือ จะเกิดขึ้นเมื่อผู้ย้ายถิ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคมด้วยกันกับผู้ที่อยู่อาศัยในถิ่นที่ตนย้ายไปอยู่ โดยปราศจากความรู้สึกแปลกและแตกต่าง ตัวบ่งชี้ที่สำคัญ คือ การเป็นสมาชิกของกลุ่มสมาคม และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสมาคม

3. Amalgamation คือ จะเกิดขึ้นเมื่อผู้ย้ายถิ่นสามารถปรับตัวได้ดีในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 และมีความปรารถนาที่จะอาศัยอยู่ถิ่นที่ตนย้ายไปอยู่อย่างถาวร โดยตัวบ่งชี้ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนสัญชาติของผู้ย้ายถิ่น และการแต่งงานกับบุคคลที่อยู่ในถิ่นใหม่ที่ตนย้ายไปอยู่

ซึ่งแนวคิดเรื่อง Amalgamation นี้สอดคล้องกับ จุฑาพรรธ์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต (2551) เกี่ยวกับการกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilation) ที่หมายถึง การทิ้งเอกลักษณ์ ละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตน และยอมรับวัฒนธรรมใหม่อย่างเต็มตัว ซึ่งกระบวนการกลืนกลายลักษณะนี้จะเป็นระยะยาว กล่าวคือ เมื่ออยู่ในวัฒนธรรมใหม่ กลุ่มคนรุ่นแรกอาจไม่มีการกลืนกลายอย่างชัดเจน แต่เมื่อเวลาผ่านไปจนถึงรุ่นลูก-หลานก็จะมีการดำเนินชีวิตตามแบบวัฒนธรรมใหม่เท่านั้น

Lysgaard (1955, อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) ได้ศึกษากระบวนการในการปรับตัวทางวัฒนธรรมแบบทฤษฎีเส้นโค้ง U (U-Curve Model) โดยจะแบ่งการปรับตัวออกเป็น 3 ช่วง คือ

1. Initial Adjustment เป็นช่วงที่มองวัฒนธรรมใหม่ในแง่บวก
2. Crisis เป็นช่วงที่เกิดความเครียด
3. Regained Adjustment เป็นช่วงที่สามารถจัดการกับความเครียดได้อย่างดี

Kim (1989, อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) ได้เสนอขั้นตอนการปรับตัวทางวัฒนธรรมของ Sojourner ตามแนวคิดของ Oberg ไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. Honeymoon Stage เป็นช่วงที่บุคคลรู้สึกตื่นตาตื่นใจกับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ

2. Hostility Stage เป็นช่วงที่บุคคลรู้สึกไม่ดีต่อวัฒนธรรมใหม่ที่ตนไปอยู่ และเริ่มคบหากันเองในกลุ่มคนที่มาจากต่างวัฒนธรรมด้วยกัน

3. Recovery Stage เป็นช่วงที่บุคคลเริ่มเข้าที่เข้าทาง กล่าวคือ บุคคลมีความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

4. Final Stage เป็นช่วงที่บุคคลปรับตัวได้มากที่สุด ความวิตกกังวลต่างๆลดลงและรู้สึกสนุกสนานที่ได้อยู่ในวัฒนธรรมใหม่

สำหรับกระบวนการและทฤษฎีในการปรับตัว เป็นเรื่องที่เกิดจากการที่คนพยายามเปลี่ยนแบบแผนในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ที่ตนเองไปอยู่ เนื่องจากเมื่อไปอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ๆ มนุษย์จะเกิดจากความตรึงเครียด ความไม่สบายใจที่เป็นแรงกดดันและแรงขับให้ต้องทำการปรับตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่นั้นๆให้ได้ ทั้งนี้ระยะเวลาก็เป็นสิ่งหนึ่งมีผลอย่างมากที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมด้วย

2.3.3 แนวคิดเรื่องการผสมผสานวัฒนธรรมและการบูรณาการทางวัฒนธรรม

1. การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่าง 2 กลุ่ม ที่มีสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มามีปฏิสัมพันธ์กัน โดยต่างฝ่ายต่างจะทำการรับวัฒนธรรมของอีกฝ่ายมา โดยจะพบว่าระหว่างวัฒนธรรม 2 กลุ่มนี้จะมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่เป็นวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและมีพลังมากกว่า แต่ก็จะมีการแลกเปลี่ยนกันจนในที่สุดกลายเป็นการรวมวัฒนธรรมจากทั้ง 2 กลุ่ม ผสมผสานกันเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นการผสมผสานกันทางวัฒนธรรม โดยศรีสมพร สุขวงศา (2551) ได้ให้ความหมายของ “การผสมผสานทางวัฒนธรรม” ไว้ว่า เป็นการเชื่อมต่อและทอดแทรกทางวัฒนธรรม ที่ต่างมีการทำปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในบุคคล กลุ่มคน ชุมชน โดยในท้ายที่สุด แต่ล่ะฝ่ายต่างมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม กลายมาเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เป็นที่ยอมรับและใช้ร่วมกัน โดยการผสมผสานนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ความแตกต่างและการแข่งขันระหว่างวัฒนธรรมของทั้งสองฝ่ายค่อยๆกลืนหายไป

งามพิศ สัตย์สงวน (2545, อ้างใน ศรีสมพร สุขวงศา, 2551) “การผสมผสานทางวัฒนธรรม” เป็นรูปแบบหนึ่งของการติดต่อทางวัฒนธรรม เป็นผลมาจากปัจเจกชนหรือกลุ่มคนต่างๆ รับเอาวัฒนธรรมอื่นๆมาเป็นของตนเอง ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว และกำลังเกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น นักศึกษาไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ถ้ามีการติดต่อกับวัฒนธรรมอเมริกันไปเรื่อยๆ การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้ นอกจากการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมแล้ว อาจมีการเปลี่ยนสัญชาติและการกระทำอื่นๆ ที่ทำให้กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมเกิดเร็วขึ้น กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเหมือนกัน ถึงแม้ปัจจัยที่ช่วยเสริมหรือช่วยกีดกันกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ต่างๆ กระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นในวัฒนธรรมย่อยด้วย เนื่องจากการติดต่อระหว่างกลุ่มต่างๆ สำหรับในสังคมกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อรัฐบาลเร่งรัดพัฒนาชนบท และกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ และรัฐบาลใช้นโยบายผสมผสานทางวัฒนธรรมคือใช้จิตสำนึกความเป็นรัฐชาติ สร้างค่านิยมในวัฒนธรรมรวมหรือวัฒนธรรมของชาติ การผสมผสานทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาจเกิดเร็วขึ้นเมื่อมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการคมนาคม

Teske and Nelson (1973, อ้างใน ศรีสมพร สุขวงศา, 2551) มโนทัศน์ การผสมผสานทางวัฒนธรรม ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติที่ดีต่อกัน และในการผสมผสานวัฒนธรรมนั้นต่างก็มีการปรับเปลี่ยนความหมายให้เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของแต่ละกลุ่ม อย่างไรก็ตามมีความเป็นไปได้ว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นในสภาพที่ถูกบังคับ

คายส์ (1979, อ้างใน ศรีสมพร สุขวงศา, 2551) ระบุว่าการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นขึ้นอยู่กับหลายเงื่อนไข เช่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง ซึ่งอาจเป็นเรื่องของการเข้าถึงทรัพยากรในการผลิตอำนาจความรู้ สิทธิกฎหมาย และผู้หญิง เป็นต้น และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ จึงมีหน้าที่และความหมายในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ แต่เมื่อสถานการณ์บางอย่างในสังคมมีการเปลี่ยนแปลง เช่น กลุ่มชาติพันธุ์กลมกลืนทางวัฒนธรรมจนยากจะหาสัญลักษณ์ความแตกต่างหรือสภาวะความขัดแย้งเชิงโครงสร้างสลายไป นอกจากนี้มีปัจจัยอื่นอีกหลายอย่างที่มีผลต่อความยาก-ง่ายในการรับวัฒนธรรใหม่ เช่น อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ การอยู่ใกล้หรือไกลตัวเมือง การคมนาคม สื่อสาร การเผยแพร่ ผู้เผยแพร่ความคิดสิ่งใหม่ๆ หรือที่เรียกว่า “นวัตกรรม”

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2544, อ้างใน ศรีสมพร สุขวงศา, 2551) กล่าวถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม หมายถึง การรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาปฏิบัติและกลายเป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา การผสมผสานวัฒนธรรมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้

2. การบูรณาการทางวัฒนธรรม (Culture Integration)

Hess et al. (1988, อ้างใน ศรีสมพร สุขวงศา, 2551) ได้กล่าวว่า กระบวนการบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ปรากฏว่ามีแนวคิดอยู่ 2 รูปแบบคือ The Melting Pot และ Culture Pluralism รูปแบบแรกที่เรียกว่า The Melting Pot หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ จะสูญเสียอัตลักษณ์ของตนเองไปในที่สุดเมื่อเวลาผ่านไปและผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมใหญ่ ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า Culture Pluralism (พหุทางวัฒนธรรม) หมายถึง การยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคมนั้นๆ โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะพยายามรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ และมีความรู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนและเพิ่มความตระหนักถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันยิ่งขึ้น

ศรีสมพร สุขวงศา (2551) หลังจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกัน สัมผัสกัน และเกิดการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกันใช้ในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนานพอสมควร วัฒนธรรมทั้งสองจะผสมผสานกันปะปนกันไปหมด แต่ก็ยังรู้ว่าวัฒนธรรมของใครไม่ถึงกับปะปนกันจนแยกไม่ออก เมื่อผู้หยิบยืมวัฒนธรรมผู้อื่นกลับเข้ามาสู่ชนเดิมของตน วัฒนธรรมเดิมนั้นก็จะดำรงรูปแบบเดิมได้ดีอยู่ บุคคลผู้นั้นก็ยังประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิมของตนไปตามเดิม แต่เมื่อมาพบปะหรือเผชิญกับคนจากวัฒนธรรมอื่นอีกเขาก็จะผสมผสานวัฒนธรรมของเขาเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ที่มาสัมผัสกันอีก การรับวัฒนธรรมใหม่อิงใส่การปลูกฝังวัฒนธรรมอย่างมากตรงที่ถ้าบุคคลได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมมาอย่างดีมาก ประพฤติยึดมั่นกับวัฒนธรรมที่ตนปลูกฝัง

มาแล้ว การรับวัฒนธรรมใหม่จะเป็นไปได้ค่อนข้างยาก ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลถูกปลูกฝังวัฒนธรรมเดิมอย่างหละหลวม ไม่ใคร่อยู่ในกรอบของระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมเท่าใดนัก การรับวัฒนธรรมจะเป็นไปได้โดยง่าย ในเรื่องของชาติพันธุ์สัมพันธ์แล้ว ปรากฏการณ์ของระดับปฏิบัติระหว่างคนสองวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะเน้นหนักอยู่ที่การผสมผสานมากกว่าการกลืนกลายทางวัฒนธรรม และสังคม “หลากหลาย” วัฒนธรรม หรือ “สังคมพหุ” ก็คือสังคมที่มีคนจากหลายๆ วัฒนธรรมมาอยู่รวมกันและต่างคนต่างปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิมของตนไป ไม่สนใจกัน เช่น สังคมอเมริกัน เป็นต้น การผสมผสานวัฒนธรรมย่อมเกิดแน่นอนในเวลาผ่านไป แต่ก็ไม่ถึงกับมีการกลืนกลายมากนัก แม้ชนผิวดำ (นิโกร) ซึ่งอยู่กับคนผิวขาวมานานนับร้อยปีขึ้นไป ก็ยังดำรงวัฒนธรรมผิวดำได้อย่างดี

ทำให้เห็นว่า ผสมผสานทางวัฒนธรรมและการบูรณาการทางวัฒนธรรม มีได้หลายรูปแบบ มีทั้งที่เป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมแล้วทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองหายไป ซึ่งอาจเกิดได้จากการย้ายถิ่นฐาน เช่น เมื่อกลุ่มบุคคลได้มีการย้ายถิ่นฐานแบบถาวร เมื่อเกิดทายาทรุ่นต่อๆมา วัฒนธรรมดั้งเดิมที่ติดตัวมานั้นไม่ได้รับการถ่ายทอดต่อๆไปด้วย หรือรูปแบบที่แม้จะมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมก็ยังคงพยายามรักษาวัฒนธรรมเดิมของตนเองไว้อยู่ จะเห็นได้จากกลุ่มคนจีนที่แม้จะมีการย้ายถิ่นฐาน ก็ยังคงเห็นวัฒนธรรมจีนที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งการผสมผสานทางวัฒนธรรมนี้ ก็เกิดจากการที่กลุ่มบุคคลที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรมทำการสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน รวมทั้งมีการพยายามปรับตัวเพื่อให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต

2.3.4 ปัจจัยและสาเหตุที่ก่อให้เกิดการปรับตัว

ในเรื่องของปัจจัยและสาเหตุที่ทำให้มนุษย์เกิดการปรับตัวนั้น กันยา สุวรรณแสง (2533, อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) ก็ได้ทำการสรุปการปรับตัวไว้ ดังนี้

1. แรงขับและความต้องการ เช่น ความต้องการทางกาย ความต้องการทางจิต ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์โดยความต้องการนี้เป็นแรงผลักดันให้มนุษย์พยายามแสวงหาการตอบสนองความต้องการของตนเอง และเมื่อเกิดอุปสรรคที่เป็นตัวมาขัดขวาง ทำให้ไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่มนุษย์ต้องการนั้นได้ ก็จะทำให้ร่างกายแสดงพฤติกรรมออกมาเพื่อผ่อนคลายความต้องการนั้น ซึ่งเรียกว่า “การปรับตัว”

2. แรงกระตุ้นจากสังคม เป็นสิ่งที่เกิดจากสังคม สิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้มนุษย์ต้องมีการปรับตัว

3. เจตคติ กล่าวคือ ความสนใจ หรือจุดมุ่งหมายของชีวิตของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงไป จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

Hammer (1989, อ้างใน Ren Zhiyuan, 2555) ได้เสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมเป็น 8 ประการ คือ การสนับสนุนของสังคมเจ้าภาพ โครงสร้างของสังคมเจ้าภาพ การยอมรับของสังคมเจ้าภาพ วิธีการคบค้าสมาคมระหว่างกัน อคติที่มีต่อกลุ่มชนและวัฒนธรรม ความเห็นพ้องระหว่างวัฒนธรรม ความใกล้เคียงระหว่างวัฒนธรรม และความสามารถในการใช้ภาษาถิ่น นอกจากนี้แล้วความรู้ความเข้าใจของวัฒนธรรมท้องถิ่น ระยะเวลาในการพำนักอาศัย และประสบการณ์ของการดำเนินชีวิตในต่างประเทศก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมเช่นกัน

Li Danjie (2007, อ้างใน Ren Zhiyuan, 2555) มีแนวคิดว่า มี 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม คือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ระดับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความสามารถในการคบค้าสมาคม และการสนับสนุนทางสังคม ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย ความแตกต่างระหว่างบุคคล บุคลิกภาพ และความรู้ความสามารถ และความคาดหวังส่วนตัว

Li Ping and Sun Fangping (2008, อ้างใน Ren Zhiyuan, 2555) มีความคิดเห็นว่า มี 3 มิติ ที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม อันได้แก่ ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย ระดับความแตกต่างทางวัฒนธรรม การสนับสนุนทางสังคม และค่านิยม ปัจจัยด้านส่วนบุคคล ประกอบด้วยบุคลิกภาพ ความคาดหวัง และความแตกต่างระหว่างบุคคล และปัจจัยด้านระยะเวลา

Chen Hui (2003, อ้างใน Ren Zhiyuan, 2555) ได้แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายนอก (External Factors) ประกอบด้วยการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต การสนับสนุนทางสังคม ระยะเวลา ระดับความแตกต่างทางวัฒนธรรม (Cultural Distance) และอคติทางวัฒนธรรม ส่วนปัจจัยภายใน (Internal Factors) ประกอบด้วย วิธีการรับมือสถานการณ์บุคลิกภาพ ความรู้และความสามารถทางวัฒนธรรม ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Demographic Factors)

Duan & Vu (2000, อ้างใน Lelar Treeaekanukul, 2006) พบว่า อายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้ย้ายถิ่น คือ เมื่อผู้ย้ายถิ่นมีอายุน้อยจะสามารถปรับตัวได้ดีและเร็วกว่าผู้มีอายุมาก Duan&Vu ได้ศึกษาพบว่าชาวเวียดนามที่มีการย้ายถิ่นไปอยู่ในสหรัฐอเมริกา กลุ่มของ

เด็กมีอายุไม่มากสามารถเรียนหนังสือได้จนถึงระดับมัธยมศึกษาและระดับวิทยาลัย ทำให้มีการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในประเทศใหม่ได้ดี

Matsuoka (1993, อ้างใน Lelar Treeaekanukul, 2006) พบว่า การศึกษา ระยะเวลาที่อยู่ มีผลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยจากการศึกษาเด็กที่มีการศึกษาสูงสามารถปรับตัวได้ดีกว่าเด็กที่มีการศึกษาต่ำ เพราะการขาดการศึกษาทำให้ขาดวิธีการปรับตัวเข้ากับสังคมที่เข้าไป และ Mora (2000, อ้างใน Lelar Treeaekanukul, 2006) กล่าวว่า การส่งเสริมให้เด็กมีการศึกษาในระดับสูงขึ้น จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เด็กกล้าเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นได้

สามารถสรุปปัจจัยและสาเหตุที่ก่อให้เกิดการปรับตัว ได้ว่า สิ่งที่ทำให้มนุษย์ปรับตัวเกิดได้จากปัจจัยหลายแนวทาง ไม่ว่าจะเกิดจากความรู้สึกที่เป็นแรงผลักให้มนุษย์เกิดการตอบสนองความต้องการของตนเอง จนเกิดเป็นการปรับตัวเพื่อให้สิ่งที่ตนเองต้องการได้รับการตอบสนอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยภายใน หรือปัจจัยจากสังคม ที่มีแรงกระตุ้นที่เกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมสังคม ทำให้ต้องปรับตนเองเพื่อให้สามารถเข้ากับสังคมนั้นได้ ถือเป็นปัจจัยภายนอก นอกจากนี้ อายุและการศึกษาก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการปรับตัว กล่าวคือ คนที่อายุน้อยเมื่อมีการเปลี่ยนสถานที่อยู่อาศัยจะสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆได้เร็ว ส่วนคนที่มีการศึกษาสูงจะเรียนรู้วิธีการปรับตนเองเข้ากับสังคมใหม่และพร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง

2.3.5 แนวคิดเรื่องกระบวนการและวิธีการปรับตัวทางวัฒนธรรม

สำหรับแนวคิดเรื่องกระบวนการปรับตัวนั้น เป็นกระบวนการปรับตัวที่มีการเปลี่ยนแปลงจากอัตลักษณ์เดิม ไปสู่อัตลักษณ์ใหม่ ซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ มีความสัมพันธ์ในด้านจิตวิทยา เพราะการที่บุคคลคนหนึ่งได้เข้าไปอยู่ในสังคมสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ไม่คุ้นเคย ย่อมต้องมีความตึงเครียดที่ส่งผลต่อด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม (Culture Shock) ดังนั้น แนวคิดเรื่องกระบวนการและวิธีการปรับตัวทางวัฒนธรรมนี้จะเสนอใน 3 เรื่อง คือ ความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม การปรับตัวจากอัตลักษณ์เก่า ไปสู่อัตลักษณ์ใหม่ และวิธีการปรับตัวทางวัฒนธรรมดังนี้

นิยพรรณ วรรณศิริ (2540, อ้างใน Ren Zhiyuan, 2555) กล่าวว่า ความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพจิตใจ อารมณ์และความรู้สึก ที่บุคคลจากวัฒนธรรมหนึ่งได้เข้าไปสัมผัสกับอีกวัฒนธรรมหนึ่ง โดยที่ไม่ได้มีการเรียนรู้และเตรียมตัวไว้ก่อน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างกระทันหัน และเมื่อไม่เคยชินกับวัฒนธรรมใหม่นี้ ก็จะเกิดความรู้สึกไม่ยอมรับและต่อต้านวัฒนธรรมใหม่ในที่สุด

Carmen Guanipa (1998) กล่าวถึงการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมว่า เป็นความวิตกกังวลที่ถูกสร้างขึ้นมาเมื่อบุคคลหนึ่งได้เข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ ขาดความคุ้นเคยและอยู่ในความรู้สึกที่ไม่รู้ว่าต้องทำอะไรหรือทำอย่างไรในสภาพแวดล้อมใหม่นี้ และไม่รู้ว่าอะไรคือความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ทำให้รู้สึกอึดอัด กังวล และเกิดความไม่สบายทางด้านจิตใจและอารมณ์เมื่อเข้าไปอยู่ในประเทศหรือสถานที่ที่แตกต่างจากถิ่นที่อยู่ของตนเอง

Furnham & Bochner (1960, อ้างใน จรรยวรรณ เทพศรีเมือง, 2554) ได้กล่าวว่าการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นกับบุคคลที่เดินทางไปต่างประเทศหรือทางานร่วมกับชาวต่างประเทศ และมีความทุกข์เกิดขึ้นหรือประสบความยากลาบากในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่างในสังคมใหม่ เรียกว่า บุคคลนั้นกำลังตกอยู่ในสภาวะการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งกล่าวได้ว่าสภาวะเช่นนี้เกิดขึ้นเพราะบุคคลผู้นั้นขาดทักษะทางสังคม ในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่างในสังคมนั้น ๆ

อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง (2543, อ้างใน จรรยวรรณ เทพศรีเมือง, 2554) กล่าวว่าการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมสามารถเกิดขึ้นได้กับบุคคลที่ทางานในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมากๆ ซึ่งเมื่อบุคคลผู้นั้นได้มีการปรับตัวให้อยู่ในสถานการณ์และสภาพแวดล้อมแห่งใหม่ที่กำลังเผชิญอยู่ ความรู้สึกดังกล่าวก็จะหายไปทีละเล็ก ละน้อยหรือในที่สุด ในขณะเดียวกันบุคคลที่เดินทางไปอาศัยอยู่ต่างประเทศนานๆ จนปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในประเทศนั้นๆได้เป็นอย่างดีแล้ว แต่เมื่อบุคคลนั้นได้เดินทางกลับมาบ้านเกิดเมืองนอนก็อาจจะพบกับสถานการณ์ตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมขึ้นมาอีกครั้งเช่นกัน

Kalvero Oberg (1960, อ้างใน จรรยวรรณ เทพศรีเมือง, 2554) กล่าวว่า ความตระหนกทางวัฒนธรรมมักเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน แต่บางครั้งเกิดขึ้นหลังจากเข้าไปอยู่สักพัก เป็นความรู้สึกกังวลใจซึ่งเป็นผลมาจากความสูญเสียสัญลักษณ์บางอย่างที่คุ้ยเคยในการติดต่อหรือมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สัญลักษณ์เหล่านี้รวมไปถึงวิธีการปฏิบัติตนในบริบทต่างๆ มากมายในชีวิตประจำวัน สัญลักษณ์เหล่านี้อาจจะเป็นคำพูด ท่าทาง สีหน้า ประเพณี บรรทัดฐาน สิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาตั้งแต่เกิดจนโต

จากการศึกษา สรุปได้ว่า ภาวะการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นได้เข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ๆที่มีความแตกต่างไปจากวัฒนธรรมเดิมของตน และพบกับความยากลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่นี้ ซึ่งสภาวะนี้เป็นการเกิดขึ้นอย่างกระทันหัน ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกอึดอัด ซับซนและรู้สึกกังวลใจ จนไม่รู้ว่าตนเองจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรถึงจะถูกต้อง

ได้มีการศึกษาถึงลักษณะของความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมจากนักวิชาการที่มีความสนใจทางด้านนี้ไว้หลายท่าน โดย Kim (1989, อ้างใน Ren Zhiyuan, 2555) ได้สรุปลักษณะความตื่นตระหนกไว้อย่างน่าสนใจออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. Gulahorn และ Gullahorn ปี ค.ศ. 1963 การตื่นตระหนกของบุคคลที่กลับจากต่างแดน

2. Oberg และ Taft ปี ค.ศ. 1960 และ 1977 สภาพทางจิตวิทยาที่เกิดจากการสื่อสารในสภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย

3. Bennett และ Furnham & Bochner ปี ค.ศ. 1977 และ 1986 การตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม ทำให้รู้สึกว่าไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการที่ดีพอในสภาพแวดล้อมที่ต่างออกไป

4. Anderson ปี ค.ศ. 1994 ให้ความสนใจเรื่องความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมของบุคคลตั้งแต่ผู้ที่เกิดความตื่นตระหนกอย่างมากจนไม่สามารถปรับตัวอยู่ในวัฒนธรรมใหม่ได้ จนไปกระทั่งถึงบุคคลที่สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ที่สัมผัสได้อย่างดี

สำหรับการปรับตัวเมื่อเกิดความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม Morris Sill (อ้างในจรรยวรรณ เทพศรีเมือง, 2554) ได้กล่าวถึงขั้นตอนเพื่อก้าวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้น Discovery

ในขั้นนี้จะเกิดความตื่นเต้นและความรู้สึกยินดีในประเทศที่ได้ไปท่องเที่ยวหรือไปอยู่ใหม่ บุคคลจะหลงไหลในภาพและสรรพสิ่งที่ได้พบเห็น และมองวัฒนธรรมของอีกสังคมหนึ่งในมุมมองของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปจะมีความรู้ต่างๆ ที่ได้จากหนังสือหรือสื่อมวลชนต่างๆ บุคคลนั้นจะตื่นเต้นเมื่อพบวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมเดิมของเขามากกว่าที่จะตื่นเต้น ในความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม

2. ขั้น Self – alignment

ในขั้นนี้บุคคลเริ่มหันมาสนใจกับความแตกต่างและสิ่งต่างๆ ที่ไม่คุ้นเคยหลังผ่านช่วงของความตื่นตาตื่นใจไปแล้ว บุคคลนั้นจะพบว่าการที่ไปอยู่อีกประเทศหนึ่งได้ไปเรียนรู้วัฒนธรรมของเขาแล้ว แต่ยังไม่สามารถปรับตัวได้ทันที ทำให้ตัวเองรู้สึกเป็นคนแปลกถิ่น และเกิดความรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจต่างๆ ดังนั้น ความตระหนกทางวัฒนธรรมจึงอาจเกิดในช่วงนี้ได้ หรืออาจเกิดความตระหนกทางวัฒนธรรมตั้งแต่ย่างก้าวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่

3. ขั้น Participle

ในขั้นนี้บุคคลจะเริ่มต้นที่จะเรียนรู้มากขึ้นเกี่ยวประเพณีและวัฒนธรรม พยายามพัฒนาทักษะการสื่อสารเริ่มต้นผูกมิตรกับคนในท้องถิ่นนั้นๆ การได้ออกมาสัมผัสชีวิตจริงมากขึ้นทำให้เริ่มเข้าใจตัวเอง และควบคุมตัวเองได้ จากจุดนี้ทำให้ความรู้สึกดีกลับมาสู่บุคคลอีกครั้ง และทำให้ค้นพบว่าได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ใหม่จากการอาศัยในท้องถิ่น นั้นๆ

4. ขั้น Devolution

ขั้นสุดท้ายนี้แสดงถึงความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ได้โดยสมบูรณ์ และในขั้นนี้บุคคลจะแสดงจุดเด่นของวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือเจ้าบ้านที่ตนได้ไปพบเห็นมา นอกจากนี้ยังสามารถผูกมิตรและสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นๆ ภายในสังคมได้ ทำให้เขาได้รับประสบการณ์ต่างๆ อย่างมากมายและสามารถเข้าใจโครงสร้างที่สัมพันธ์กันระหว่างวัฒนธรรมกับอากัปกิริยาที่มีความหมายต่าง ๆ

การปรับตัวจากอัตลักษณ์เดิมไปสู่อัตลักษณ์ใหม่ โดย Gudykunst และ Kim (1992, อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) ได้เสนอแนวคิดเรื่อง Enculturation ของ Berger และ Luckmann ในปี ค.ศ. 1967 ว่าเป็นการอบรมบ่มเพาะให้มนุษย์รู้จักวิธีที่จะแสดงพฤติกรรมพื้นฐานทางสังคม โดยกระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นภายในตัวบุคคล และผ่านการขัดเกลาจากบุคคลที่อยู่รอบข้างจนสร้างโลกของบุคคลนั้นๆ ขึ้นมาส่งผลต่อการรับรู้ของเขาต่อไป

นอกจากนี้ Ting – Toomey (1999, อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) ได้นำเสนอแบบจำลอง A cultural – Ethnic Identity Typological Model ซึ่งแบบจำลองนี้จะกล่าวถึงการรักษาระดับอัตลักษณ์ของผู้อพยพหรือกลุ่มชาติพันธุ์ รวมไปถึงระดับของการรับเอาวัฒนธรรมหลักที่บุคคลเหล่านี้เข้าไปอยู่มาผสมกับวัฒนธรรมของตนเอง โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. Ethnic Oriented Identity คือ ผู้ที่ติดอยู่กับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองสูง และรับวัฒนธรรมที่ตนเข้าไปอยู่ใหม่มาน้อย

2. Bicultural Identity คือ ผู้ที่รักษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ตนเองไว้ได้ และในขณะเดียวกันก็มีการรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาด้วย

3. Assimilated Identity คือ ผู้ที่ไม่ยึดติดกับอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ตนเอง แต่มองว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่มากว่า

4. Marginal Identity คือ ผู้ที่ไม่รู้สึกว่าตนเองเป็นสมาชิกของทั้งกลุ่มชาติพันธุ์เดิมของตนและระบบวัฒนธรรมใหม่

Rogers & Steinfatt (1999, อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) ได้กล่าวถึงในเรื่องของกระบวนการปรับตัวเข้าสู่อัตลักษณ์ใหม่ โดยได้เสนอแนวคิดเรื่อง Acculturation ว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลได้ปรับตัวเองเข้าไปอยู่ในวัฒนธรรมกลุ่มใหม่ แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาลักษณะหลายๆอย่างของวัฒนธรรมเดิมของตนอยู่ โดยบุคคลที่ผ่านกระบวนการนี้ จะมีลักษณะเป็นการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมสองวัฒนธรรม ทำให้บุคคลนั้นไม่ได้รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมกลุ่มใหม่อย่างเต็มที่

สอดคล้องกับแนวคิดของ Oberg (Ting – Toomey, 1999, อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) เรื่องสภาพอัตลักษณ์ที่ไม่สมดุล โดยแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ศึกษาต่อยอดจากเรื่องของความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม ถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่ทำให้นำไปสู่กระบวนการปรับตัวขั้นต่างๆ ทั้งในระดับจิตใจ อารมณ์ ความคิด และพฤติกรรม โดยมองว่าสภาวะความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับ

1. Identity Loss & Identity Deprivation คือ ความรู้สึกสูญเสียอัตลักษณ์ของตนทั้งในเรื่องของค่านิยม สถานภาพ อาชีพ เพื่อนฝูง และความรู้สึกเป็นเจ้าของ

2. Identity Strain เกิดขึ้นจากผลของความพยายามในการปรับสภาพจิตใจตนเองให้ยอมรับวัฒนธรรมใหม่

3. Identity Rejection คือ การที่สมาชิกที่อยู่ในวัฒนธรรมใหม่ ไม่ยอมรับผู้ที่เข้ามาอยู่ในวัฒนธรรมตน

4. Identity Confusion คือ ความรู้สึกสับสนในบทบาทของตน รวมทั้งไม่สามารถคาดเดาได้ว่าตนจะมีบทบาทอย่างไร

5. Identity Impotence คือ ผลของการที่สมาชิกใหม่สามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ได้

จากการศึกษาเรื่องของอัตลักษณ์ที่มีต่อการปรับตัวนั้น จะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดจากการปลูกฝัง อบรม ขัดเกลา ผ่านการเรียนรู้ จนกลายมาเป็นตัวตนของบุคคลคนนั้น แต่เมื่อได้เข้าไปอยู่ในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ๆ เป็นผลให้เกิดการปรับตัว จนอาจมีการละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตน ส่งผลให้แต่ละบุคคลที่ได้เรียนรู้และปรับตัวผ่านวัฒนธรรมใหม่ๆ นั้นเกิดการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเองตามไปด้วย

สำหรับวิธีการในการปรับตัวทางวัฒนธรรมนั้น Berry (1974, อ้างใน จุฑาทิพย์ บุญรอด, 2545) ได้กล่าวว่า ในการปรับตัวทางวัฒนธรรมจะมีอยู่ 2 มิติ คือ การรักษาวัฒนธรรมเดิมของตนและการปรับเปลี่ยนจนยอมรับวัฒนธรรมใหม่ แต่ปัญหาของการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเป็น

การสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้น นอกจากต้องมีความเข้าใจถึงประเพณี ระบบสังคม และศาสนาแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนและเลือกพฤติกรรมกับค่านิยม ดังนั้น วิธีการจากการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเข้าสู่การผสมผสานทางวัฒนธรรมมักจะมีอยู่ 4 วิธี คือ

1. การผสมผสาน (Integration) หมายถึง ในการปรับตัวทางวัฒนธรรม นอกจากมีการรักษาวัฒนธรรมแม่ไว้แล้ว ยังมีการติดต่อความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมใหม่ เพื่อผสมผสานวัฒนธรรมทั้งสองวัฒนธรรม

2. การย่อยและการดูดซึม (Assimilation) หมายถึง ในการปรับตัวทางวัฒนธรรม ไม่รักษาวัฒนธรรมแม่ รู้สึกภูมิในและยินดีที่จะรับวัฒนธรรมใหม่

3. การแบ่งแยก (Separation) หมายถึง การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่รักษาวัฒนธรรมแม่ไว้และไม่อยากจะมีการติดต่อความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมใหม่มาก

4. กลุ่มชนชายขอบ (Marginalization) หมายถึง การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่รักษาและให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมแม่ ไม่มีความสนใจในการที่จะติดต่อความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมใหม่

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรศักดิ์ บุญอาจ (2552) ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยที่เข้าร่วมโครงการ เวิร์ค แอนด์ ฮอลิเดย์ วีซ่า ไทย-ออสเตรเลีย โดยงานวิจัยนี้มุ่งเน้นเพื่อศึกษาถึงรูปแบบ ลักษณะการสื่อสารและการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ปัญหาและอุปสรรคของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม และองค์ประกอบที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งในบริบทการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวันทั่วไป รูปแบบในการวิจัย คือ เป็นการทำวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สำรวจโดยการทำแบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก กลุ่มตัวอย่าง คือคนไทยที่เข้าร่วมโครงการเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 6 เดือน ถึง 1 ปี จำนวน 30 คน หัวหน้างานชาวต่างชาติ จำนวน 2 คน และเพื่อนร่วมงานชาวต่างชาติ จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 35 คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบ ลักษณะการสื่อสาร และการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม คนไทยสื่อสารระดับบุคคลระหว่างคนไทยด้วยกันในหัวข้อเกี่ยวกับงาน เรื่องส่วนตัวทั่วๆไป และเรื่องการใช้ชีวิตในต่างประเทศ โดยใช้สื่อและช่องทางทุกอย่างในการสื่อสารแบบพบหน้ากันมากที่สุด รองลงมา คือ การสื่อสารกับคนออสเตรเลีย และน้อยที่สุด คือ การสื่อสารกับคนต่างชาติอื่นๆ ปัญหาและอุปสรรคการสื่อสารต่างวัฒนธรรม จากผลการสำรวจด้วยแบบสอบถามพบว่าภาพรวม

ของความสามารถในการสื่อสารทั้ง 3 มิติ คือ มิติด้านความรู้และความเข้าใจ มิติด้านทัศนคติและความรู้สึก และมิติด้านพฤติกรรม อยู่ในระดับปานกลางถึงดี สำหรับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบปัญหาและอุปสรรคของคนไทยในมิติต่างๆ ได้แก่ การขาดทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษ การมองแบบเหมารวมของคนออสเตรเลียต่อผู้หญิงไทย ปัญหาเรื่องอคติต่อคนเอเชียของคนออสเตรเลียบางกลุ่ม การประเมินค่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมไปในเชิงลบ และการหลีกเลี่ยงที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ องค์ประกอบที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรม คือ แรงจูงใจที่อาจช่วยการเรียนรู้วัฒนธรรม ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ลักษณะงานกับโอกาสการสื่อสารกับคนออสเตรเลีย ความสามารถในการสื่อสารต่างวัฒนธรรม และนอกจากนี้ยังพบว่าคนไทยที่มีเพื่อนสนิทเป็นคนออสเตรเลียกับค่าเฉลี่ยความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยมีแนวโน้มสัมพันธ์กัน ส่วนรูปแบบการปรับตัวที่ใช้ คือ การปรับตัวด้วยการมีบุคลิกลักษณะนิสัยเชิงบวก การใช้เครือข่ายทางสังคมเพื่อช่วยเหลือในการให้ข้อมูลการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมและการเรียนรู้จากคนรักที่เป็นต่างชาติ

ธานิษฎ์ กรองแก้ว (2544) ทำการศึกษาเรื่อง การสื่อสารและการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติในมหาวิทยาลัยไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการปรับตัวของอาจารย์ชาวต่างชาติ ศึกษาความสามารถทางการสื่อสารภายใต้วัฒนธรรมไทยของอาจารย์ต่างชาติ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางการสื่อสารและระดับการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติ และศึกษาถึงปัจจัยอื่นๆที่มีผลต่อการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติ โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจจากแบบสอบถามจำนวน 104 ชุด และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับอาจารย์ต่างชาติเป็นจำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติ คือ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในประเทศไทย ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระดับความสามารถทางการสื่อสารภายใต้วัฒนธรรมไทยของอาจารย์ต่างชาติ คือ สัญชาติของอาจารย์ต่างชาติ และระยะเวลาที่อยู่ในประเทศไทย ความสามารถทางความคิดและความสามารถทางอารมณ์และความรู้สึก ผลคือไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติ ในขณะที่ ความสามารถทางด้านพฤติกรรมและความสามารถในการสื่อสารภายใต้วัฒนธรรมไทยโดยรวมมีความสัมพันธ์กับระดับการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติ สัญชาติของเพื่อนสนิท พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ พฤติกรรมการใช้อินเตอร์เนต และปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติ ในขณะที่สื่อวิทยุมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติ

Ren Zhiyuan (2555) ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในประเทศไทย กรณีศึกษา : มหาวิทยาลัยบูรพา โดยการทำวิจัยนี้เพื่อศึกษาการปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในมหาวิทยาลัยบูรพา โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชาวจีนที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 257 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากการทำแบบสอบถามและข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตุการณ์และการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบในการดำรงชีวิตของนักศึกษาชาวจีนเป็นเรื่องของภาษา ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านการสนับสนุนทางสังคม พบว่า เครือข่ายการคบเพื่อนของนักศึกษาชาวจีนมีลักษณะเป็นวงแคบ โดยคบแต่เพื่อนชาวจีน ด้านการปรับตัวทางวัฒนธรรม พบว่า มี 6 วิธีในการปรับตัว คือ การผสมผสาน การย่อยและดูดซึม และการผสมผสานกับการแบ่งแยก โดยวิธีการผสมผสานเป็นวิธีที่มีการเลือกใช้มากที่สุด กระบวนการในการปรับตัวทางวัฒนธรรมมี 2 ทาง คือ 1) ช่วงแรกจะรู้สึกตื่นเต้นกับสิ่งใหม่ๆ จากนั้นจะตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมและเริ่มมีการปรับตัวในที่สุด 2) ในช่วงแรกจะเกิดการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม แล้วค่อยเกิดการปรับตัว

ศรีสมพร สุขวงศา (2551) ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแดงบ้านโพทอง เมืองนาซายทอง นะคอนหลวงเวียงจันทร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา ลักษณะและเงื่อนไขการปรับตัวทางด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า จากประวัติศาสตร์และลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม เป็นการย้ายถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น และได้รับผลกระทบจากการครอบงำจากวัฒนธรรมอื่นทำให้เกิดการปรับตัว มีการยืดหยุ่นและยอมรับวัฒนธรรมที่มีพลังมากกว่า เงื่อนไขของการปรับตัว พบว่าแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ 1) ช่วงอพยพ โยกย้ายถิ่นฐาน มีการปรับตัวเพื่อให้กลมกลืนไปตามสภาพแวดล้อม เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมกับวัฒนธรรมเจ้าของถิ่น 2) ช่วงตั้งหมู่บ้านในชุมชน มีการปรับตัวตามนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม และมีการยกเลิกประเพณีบางอย่างที่ไม่เหมาะสมกับนโยบายทางสังคมของรัฐ 3) ช่วงการเปลี่ยนแปลงทางระบบเศรษฐกิจ ชุมชนได้มีการปรับตัวทางด้านประเพณีความเชื่อให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

มาเรีย ไอดา บาเร็ต (2004) ทำการศึกษาเรื่อง การปรับตัวและการกลมกลืมข้ามวัฒนธรรมของสตรีชาวตะวันตกที่ทำงานในกรุงเทพฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องราวของสตรีชาวตะวันตกที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยบริเวณกรุงเทพมหานคร โดยประเด็นของงานวิจัย

เกี่ยวข้องกับการผสมกลมกลืนของบุคคลกลุ่มดังกล่าวให้เข้ากับสังคมไทย สำรวจและอธิบายระดับการกลมกลืนในประเด็นหลัก 3 ประเด็น ได้แก่ ภาษาและการสื่อสาร กระบวนการกล่อมเกลาทางสังคม และการปรับตัวทางวัฒนธรรม ใช้วิธีการสำรวจเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความกลมกลืนกับสังคมไทยของสตรีชาวตะวันตกอยู่ในระดับต่ำ ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าวได้รับการบ่งชี้และทดสอบผ่านชุดของเครื่องชี้วัดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบ่งชี้ว่า 1)สถานภาพของความเป็นชาวต่างชาติ 2) ลักษณะร่วมซึ่งมีความเป็นสากล และ 3) การขาดเครือข่ายทางสังคม อาจเป็นปัจจัยหลักที่เป็นอุปสรรคต่อความตั้งใจหรือความสามารถของสตรีชาวตะวันตกในการผสมกลมกลืนกับสังคมไทย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษารูปแบบการสื่อสารและการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยในที่ไปศึกษายังต่างประเทศ รวมทั้งศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม เมื่อได้ทำการศึกษาแล้ว จากนั้นจึงนำผลที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลนี้มาจากการใช้วิธีการตอบแบบสอบถามของกลุ่มเป้าหมายที่ได้ทำการศึกษา ซึ่งการทำแบบสอบถามในครั้งนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลในเรื่องของความคิด ทัศนะคติ ความรู้สึกและการตีความของกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา โดยข้อมูลที่ได้มานี้จะนำมาทำการประมวลผลและคิดวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของประเด็นที่ศึกษาในครั้งนี้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีการใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งมีวิธีในการดำเนินการเก็บข้อมูล คือ

- การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเข้ามาช่วยศึกษาความคิด ทัศนคติ อารมณ์ ความรู้สึก วิธีการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นของกลุ่มเป้าหมาย
- การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทำการศึกษาข้อมูลจากการค้นคว้าหนังสือ เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ และเอกสารงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

3.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

นักศึกษาที่ไปศึกษาที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี เพื่อศึกษาถึงการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น โดยจะกำหนดเป็นเพศชายจำนวน 15 คน และเพศหญิงจำนวน 15 คน รวมจำนวนทั้งหมดเป็น 30 คน

3.3 วิธีการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล

- ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ รวมทั้งบทความต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ใช้ศึกษาเพื่อเป็นการกำหนดแนวคิด ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการปรับตัว ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ทำการค้นคว้ามาได้นี้ นำมาคิดวิเคราะห์ให้เข้ากับแนวคิดทฤษฎีที่มีอยู่

- การทำแบบสอบถาม ผู้ทำวิจัยใช้วิธีการทำแบบสอบถามเนื่องจากต้องการความถูกต้องและเป็นการทดสอบหาความตรง(Validity)กับประเด็นที่ต้องการศึกษาให้ได้มากที่สุดโดยโครงสร้างในแบบสอบถามที่จะใช้ในการทำการสำรวจครั้งนี้ จะตั้งเป็นประเด็นคำถามหลักๆ และมีคำถามย่อยออกมากจากประเด็นคำถามหลักนั้น ซึ่งแต่ละคำถามเป็นคำถามที่ต้องการศึกษาการแสดงความคิด ทัศนะคติ ความรู้สึก รวมทั้งการตอบในเชิงเหตุผล โดยผู้ทำวิจัยได้สรุปเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและแบ่งโครงสร้างของแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ดังนี้

<u>เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย</u>

การศึกษาครั้งนี้ใช้เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยจะแบ่งเป็นแบบสอบถามปลายปิดและแบบสอบถามปลายเปิด โดยมีโครงสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป ในส่วนที่ 1 นี้จะถามถึงข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ สัญชาติ ศาสนา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ โดยจะกำหนดผู้ตอบแบบสอบถามต้องอาศัยอยู่ต่างประเทศไม่ต่ำกว่า 1 ปี โดยแบบสอบถามเป็นคำถามปลายปิด

ส่วนที่ 2 : เพื่อศึกษาแนวความคิด ทัศนะคติของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อแนวทางในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม เมื่อมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นที่มีผลให้ไม่สามารถปรับตัวได้ รวมทั้งปัญหาต่างๆที่ได้พบจากการดำเนินชีวิตในต่างประเทศ กลุ่มเป้าหมายได้มีการเปลี่ยนแนวทางในการปรับตัวไปในทิศทางใด โดยแบบสอบถามเป็นคำถามปลายเปิด ตอบปัญหานำวิจัยข้อ 1

ส่วนที่ 3 : คำถามในส่วนที่ 3 เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อกลุ่มเป้าหมายว่าปัจจัยหรือสาเหตุใดที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความต้องการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม และเพื่อให้

การปรับตัวประสบความสำเร็จนั้น ปัจจัยใดเป็นส่วนที่เอื้อต่อการปรับตัว โดยแบบสอบถามจะเป็นคำถามปลายเปิด ตอบปัญหานำวิจัยข้อ 2

3.4 วิธีการดำเนินงานในการเก็บข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ตั้งคำถามเสร็จเรียบร้อยแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจเช็คความถูกต้องทางวิชาการและตรวจสอบประเด็นคำถามที่นำไปสู่หัวข้อที่กำลังทำการศึกษา เพื่อให้ได้ความถูกต้องและสามารถสื่อความหมายได้เข้าใจตรงกันกับผู้ตอบแบบสอบถามและสามารถวัดสิ่งที่ต้องการจากคำตอบในคำถามนั้นได้
2. ทำการติดต่อไปทางสถาบันแนะแนวการศึกษาต่อต่างประเทศ เพื่อขอความร่วมมือนักเรียนในการทำแบบสอบถาม
3. นำแบบสอบถามไปให้สถาบันแนะแนวการศึกษาต่อต่างประเทศ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยใช้ระยะเวลาในการรวบรวมแบบสอบถามเป็นเวลา 2 อาทิตย์
4. นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์

3.5 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมด โดยแบ่งการเรียบเรียงออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 1 นำข้อมูลทั่วไปมาวิเคราะห์เบื้องต้นว่ามีผลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมหรือไม่ และนำแบบสอบถามส่วนที่ 2 และ 3 ที่ได้ทำการรวบรวมและเรียบเรียงเรียบร้อยแล้วมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาดูภาพรวมเพื่อให้ได้ผลสรุปที่ถูกต้องแม่นยำที่สุด แสดงให้เห็นถึงทัศนะคติความคิดเกี่ยวกับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยในต่างประเทศ รวมทั้งสรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละบริบทตามหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สำหรับผลสรุปของข้อมูลทั้งหมด จะทำการนำเสนอในบทที่ 4 โดยเสนอแบบพรรณนาถึงรูปแบบของการสื่อสารในปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ปัญหาและอุปสรรคของการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมรวมทั้งแนวทางในการปรับตัวของนักศึกษาไทยในต่างประเทศด้วย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักศึกษาไทยที่ไปศึกษาต่างประเทศนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาการตีความสภาพของปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม และศึกษาแนวทางในการปรับตัวในการใช้ชีวิตในต่างประเทศ รวมทั้งปัจจัยที่เป็นผลให้เกิดการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

เพื่อให้ได้ผลที่สามารถตอบปัญหานำวิจัย ผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นนักศึกษาไทยที่ไปเรียนต่างประเทศ ทั้งหมด จำนวน 30 คน แบ่งเป็น เพศชาย 15 คน และ เพศหญิง 15 คน โดยสามารถสรุปข้อมูลที่รวบรวมมาได้ เป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาเกี่ยวกับการตีความสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม เพื่อศึกษาพฤติกรรม ความคิด ทัศนคติต่อสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เป็นการสรุปผลตามประเด็นปัญหานำวิจัยข้อที่ 1

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวและปัจจัยที่เอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม เพื่อศึกษาอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น ที่เป็นแรงผลักดันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว เป็นการสรุปผลการวิจัยตามประเด็นปัญหานำวิจัยข้อที่ 2

<u>ส่วนที่ 1</u> ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มนักศึกษาไทยที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้ทั้งหมด 30 คน นำเสนอข้อมูลโดยแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ คือ เพศ อายุ และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในต่างประเทศ

เพศ จากการศึกษา ระหว่างเพศชายและเพศหญิงพบว่า สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ได้เหมือนกัน โดยเพศชายจะมองว่าการที่ได้พบเจอสิ่งใหม่ๆ เป็นเรื่องสนุกและท้า

ทายในเรียนรู้ คิดด้านบวกส่วนเพศหญิงก็มีทัศนคติไม่ต่างกันคือเมื่อพบกับปัญหาให้คิดในด้านบวกและพยายามปรับตนเองให้เข้ากับทัศนคติใหม่ๆ

อายุ หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่ามีกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 15-22 ปี และ กลุ่มอายุ 28 ปีขึ้นไป แต่ทั้งสองกลุ่มมีการตีความถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมถึงแนวทางในการปรับตัวไม่แตกต่างกันมากนัก และเมื่อทำศึกษาเปรียบเทียบตามแนวคิดของ Duan & Vu (2000) เกี่ยวกับปัจจัยด้านอายุที่มีผลต่อการปรับตัว พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ 15-22 ปี ตอบแบบสอบถามว่า “เปิดใจที่จะเรียนรู้สิ่งที่แตกต่างออกไป ปัจจัย ภาษาและทัศนคติต่อแนวคิดต่างๆ” หรือ “เปิดรับในสิ่งใหม่ๆที่ดีๆ อย่าปิดกั้นตัวเอง วัฒนธรรมต่างกันแต่ก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย” แสดงให้เห็นว่า ผู้ตอบแบบสอบถามอายุ 15-22 ปี ไม่ค่อยมีปัญหากับการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ปัญหาที่พบเจอ คือ เรื่องของภาษาที่มีปัญหาต่อการเรียน โดยแนวทางในการปรับตัวก็คือ การเลือกคบเพื่อนชาวต่างชาติ ส่วนกลุ่มอายุ 28 ปีขึ้นไปมีการตีความสภาพปัญหาและอุปสรรคในมุมมองที่ลึกมากกว่า ไม่ใช่แค่อุปสรรคของภาษาที่มีผลต่อความเข้าใจในการสื่อสาร แต่ยังรวมถึงทัศนคติ อคติที่เกิดขึ้นต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม รวมทั้งปัญหากับการปรับตัวเข้ากับกลุ่มชาวต่างชาติด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้โดยลักษณะทั่วไปกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 2 กลุ่มนี้ไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก แต่จะสังเกตุได้ว่ากลุ่มผู้ที่มีอายุน้อยจะสามารถปรับตัวได้ดีและเร็วกว่าผู้มีอายุมากในเรื่องของการปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อนชาวต่างชาติหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น

ระยะเวลาที่อยู่อาศัย จากการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าระยะเวลามีส่วนช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมกลุ่มใหม่ๆได้ ในระยะเริ่มแรกสิ่งที่ต้องปรับตัวมากที่สุดคือเรื่องของสไตล์การเรียนการสอนที่แตกต่างจากเมืองไทย ภาษาที่เป็นอุปสรรคในการสื่อสาร ความกล้าแสดงออกและการปรับทัศนคติให้ยอมรับการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาของชาวต่างชาติ ซึ่งเมื่อระยะเวลาผ่านไปกลุ่มเป้าหมายเกิดความเคยชินและสามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมใหม่นี้ได้

<u>ส่วนที่ 2</u> ผลการศึกษาตามประเด็นปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 สภาพปัญหาและอุปสรรคหลักของการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับกระบวนการทางการสื่อสาร

ผลการศึกษาในส่วนที่ 2 นี้ แสดงให้เห็นถึงการตีความปัญหาและอุปสรรคในด้านต่างๆ คือ ประเด็นด้านทัศนคติที่มีต่อการไปใช้ชีวิตในต่างประเทศทำให้เห็นว่าทัศนคติของทั้งคนไทยและชาวต่างชาติไม่ตรงกันทำให้พบกับปัญหาในการปรับตัว โดยผู้ตอบแบบสอบถามกล่าวว่า

“ส่วนใหญ่นักเรียนแต่ละชาติ มักเกาะกลุ่มกับคนชาติตัวเอง อย่างมากก็อาจคบเอเชียด้วยกัน เช่น เวียดนาม ไทย ก็จะเข้ากันได้ง่ายกว่า พวกผมทองก็คบแต่ผมทองด้วยกัน ทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มชัดเจน”

“เจอความคิดแบบเหมารวมของคนอเมริกัน อย่างเช่น เวลาอาจารย์ให้จับกลุ่มหรือจับคู่ทำงานก็มักจะโดนตัดสินจากเพื่อนร่วมห้องว่าเราไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่องในสิ่งนั้น”

แสดงให้เห็นว่าทัศนคติของชาวต่างชาติที่มีต่อชาวเอเชียในแง่ลบมองว่าเป็นประเทศที่ด้อยกว่า เมื่อมาอยู่รวมกัน โดยส่วนใหญ่นักเรียนแต่ละชาติมักจะเกาะกลุ่มกับคนชาติเดียวกับตนเอง เอเชียก็คบกับกลุ่มคนที่เป็นเอเชียด้วยกัน ในขณะที่พวกฝรั่งก็จะคบแต่กับบุคคลที่มีลักษณะเดียวกัน ทำให้เกิดการแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน และในกรณีที่อยู่ในชั้นเรียน อาจารย์ให้ทำรายงานกลุ่มหรือรายงานคู่ บางครั้งก็จะเจอกับความคิดแบบเหมารวมที่ถูกตัดสินจากกลุ่มชาวอเมริกันว่าเราคือบุคคลที่แตกต่างจากพวกเขาและไม่สามารถที่จะเข้าใจพวกเขาได้ดี ซึ่งเป็นปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ จนบางครั้งกลายเป็นเกิดอคติทำให้ไม่เปิดใจกว้างที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่

สำหรับพฤติกรรมการสื่อสารนั้น ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พบว่า คนไทยขี้เกรงใจ ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งต่างจากลักษณะนิสัยเบื้องต้นของชาวอเมริกันในเรื่องของความเกรงใจและการพูดอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งลักษณะของคนไทยมีความละเอียดอ่อน และพูดจาถนอมน้ำใจ ทำให้ไม่เข้าใจนิสัยของคนอเมริกันและปรับตัวเข้ากับพฤติกรรมการพูดตรงเกินไปได้ยาก

โดยผู้ตอบแบบสอบถามได้กล่าวว่า “คนไทยขี้เกรงใจและไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็น ไม่เข้าใจนิสัยเบื้องต้นของคนอเมริกัน ตัวอย่างเรื่องความเกรงใจ และการพูดอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งคนไทยจะมีความละเอียดอ่อนกับเรื่องนี้มากกว่า”

ปัญหาเรื่องการแสดงออกที่เป็นอุปสรรคในการเรียน คือ ลักษณะการสอนของอาจารย์ชาวอเมริกันจะเน้นทำความเข้าใจและมีการพูดคุยอภิปรายกันเป็นกลุ่ม แต่คนไทยเมื่อไปเรียนใหม่ๆ เจอสภาพแวดล้อมใหม่ๆ จะไม่คุ้นเคยกับสไตล์การสอนแบบนี้ ทำให้เกิดอาการเขินอายและไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะกลัวว่าจะผิด เป็นลักษณะพฤติกรรมที่มีความแตกต่างกับต่างจากลักษณะของนักเรียนอเมริกันที่ไม่กลัวการตอบผิดและกระตือรือร้นในการตอบคำถามเกิดเป็นอุปสรรคที่ทำให้นักเรียนไทยที่ไปศึกษาต่างประเทศต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตในสถานที่ตนไปอยู่อาศัยด้วย

โดยในประเด็นนี้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นว่า “อุปสรรคหลักๆ ในการเรียนระยะแรกๆ คือ สไตล์การสอนของอาจารย์ เพราะว่าอาจารย์ที่เมืองไทยจะเน้นการอธิบาย การป้อนข้อมูลให้นักเรียนเยอะๆ แต่อาจารย์ที่อเมริกา จะเน้นการทำความเข้าใจ จะมีการพูดคุย อภิปราย group discussion ตลอดเวลา ซึ่งระยะแรกๆยังไม่ชิน เกิดความรู้สึกเขินอายเล็กน้อย ไม่ค่อยกล้าออกความเห็น เพราะกลัวว่าจะผิด อาย แต่นิสัยนักเรียนอเมริกันจะไม่อายที่ผิด สิ่งไหนไม่เข้าใจก็บอกว่าไม่เข้าใจ สิ่งไหนที่ตอบได้ก็ยกมือกันตอบอย่างกระตือรือร้น ซึ่งเทอมแรกเป็นเรื่องที่ยากมาเพราะสไตล์การสอนที่ไม่ชิน”

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับความสามารถทางการสื่อสาร จากการศึกษาพบว่า ความแตกต่างทางด้านภาษาเป็นอุปสรรคหลักที่ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทุกคนตอบเหมือนกัน เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างเพื่อน หรือการทำกิจกรรมต่างๆในชั้นเรียน การดำรงชีวิตประจำวัน กล่าวคือ การที่บุคคลไปอยู่ในวัฒนธรรมที่แตกต่าง ที่ไม่คุ้นเคย ก็ยังสามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันในวัฒนธรรมที่ต่างกันได้ การเรียนรู้ภาษาได้เร็วจะยิ่งช่วยในการปรับตัว เช่น เมื่อสามารถเข้าใจในสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งสื่อสารและสามารถพูดคุยโต้ตอบกันได้ ก็เป็นเรื่องที่ง่ายในการคบเพื่อนที่หลากหลายมากขึ้นไม่จำกัดแค่กลุ่มคนชาติเดียวกัน และเมื่อมีกลุ่มบุคคลที่สามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งได้จะทำให้ตัวบุคคลนั้นรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและในที่สุดก็จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมวัฒนธรรมนั้นได้ และอุปสรรคด้านการสื่อสารภายใต้วัฒนธรรมที่แตกต่างกันอีกประการ คือ การตีความหมายด้านอวัจนะภาษา เช่น คนไทยการยิ้มแก้เขิน บางสถานการณ์คนต่างชาติคิดว่าเป็นการเยาะเย้ย

ผู้ตอบแบบสอบถามกล่าวว่า “ปัญหาที่พบมากที่สุดในช่วงแรก คือ ปัญหาเรื่องของความแตกต่างด้านภาษา อย่างน้อยถ้าสามารถสื่อสารกันเข้าใจถึงแม้วัฒนธรรมจะต่างก็ยังสื่อสารกันให้เข้าใจได้ บางครั้งก็ไม่กล้าที่จะสื่อสารกับคนต่างชาติเพราะกลัวว่าสิ่งที่พูดจะผิด และยังเป็นอุปสรรคเวลาเข้าชั้นเรียนด้วย”

สรุปผลตามปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 พบว่า การตีความสภาพปัญหาและอุปสรรคหลักที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมนั้นมี ประเด็นด้านทัศนคติที่คนต่างชาติและคนไทยมีต่อกันที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงอีกฝ่ายหนึ่งและเมื่อไม่สามารถเข้าถึงได้ ทำให้การที่จะปรับตัวให้ผสมกลมกลืนไปกับคนต่างชาติจึงเกิดเป็นอุปสรรคขึ้นมา อีกทั้งประเด็นด้านบุคลิกลักษณะที่มีความแตกต่างกันทำให้บางครั้งเกิดอุปสรรคต่อการเรียน การเข้าสังคมและเข้ากับวิถีชีวิตของคนต่างชาติ เพราะไม่เข้าใจกับบางพฤติกรรมที่ต่างจากที่ตนเคยเรียนรู้มา สุดท้ายประเด็นเรื่อง

ความสามารถในการสื่อสารโดยประเด็นนี้เน้นเรื่องอุปสรรคของภาษาที่เป็นตัวกลางในการสื่อสาร มีผลมากที่สุดที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม เพราะการไม่สามารถสื่อสารกับบุคคลอีกคนหนึ่งได้ หรือวัฒนธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติ พฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เคยเรียนรู้ ถ้าไม่มีเครื่องมือมาช่วยในการทำความเข้าใจในการสื่อสารระหว่างกัน การทำตนให้เข้ากับวัฒนธรรม กลมกลืนไปกับกลุ่มเพื่อนและคนในท้องถิ่น จะเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก

<u>ส่วนที่ 3</u> ผลการศึกษาตามประเด็นปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 ในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จนั้นสะท้อนให้ปัจจัยใดที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการปรับตัวดังกล่าว

จากการศึกษา ส่วนที่ 3 นี้ พบว่า แนวทางในการปรับตัวของผู้ตอบแบบสอบถามมีหลักๆ 2 ด้าน คือ ด้านทัศนคติของตนเอง และด้านภาษาที่มีผลต่อการสื่อสาร การใช้ชีวิตประจำวัน การเข้าสังคม ที่มีผลเอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

ในด้านทัศนคติต่อตนเอง เป็นแนวทางในการปรับตัวที่เริ่มตั้งแต่ก่อนไปศึกษาต่างประเทศ โดยการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประเทศที่ตนจะไปอยู่เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมทุกด้าน หลังจากที่ไปอยู่อาศัยในสถานที่นั้นแล้ว เมื่อเกิดปัญหา สิ่งที่เลือกทำคือการพยายามคิดในด้านบวก เช่น ให้กำลังใจตนเอง อดทน ตั้งเป้าหมาย และอย่าคิดว่าเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ พยายามมองว่าแต่ละวัฒนธรรมก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย เปิดใจกว้างยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และยอมรับสิ่งใหม่เข้ามาโดยไม่ขีดเส้นตนเองหรือยึดตนเองเป็นที่ตั้งเพียงอย่างเดียว ใช้สติพิจารณาถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมนั้น สิ่งใดดีก็ให้นำมาใช้

โดยผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า “ศึกษาวัฒนธรรมของประเทศนั้นให้ดีก่อนที่จะไปศึกษา เปิดใจให้กว้างในการรับสิ่งใหม่ๆ รวมทั้งเปิดใจยอมรับความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ เพราะอเมริกามีคนหลายเชื้อชาติ ดังนั้นจึงต้องพยายามเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่แตกต่าง ปรับทัศนคติของตนเองและสร้างบุคลิกให้เกิดการยอมรับ โดยไม่ได้ขีดเส้นตัวเอง หรือยึดตัวเองเป็นที่ตั้งเพียงอย่างเดียว ต้องคิดบวกไว้ก่อน ไม่มีใครรู้ทุกเรื่อง ทุกอย่างต้องอาศัยการเรียนรู้ รู้ผิด รู้ถูก”

สำหรับด้านภาษาที่มีผลต่อการสื่อสารและการปรับตัวนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นว่า “การใช้ชีวิตในต่างประเทศจำเป็นต้องปรับตัวทั้งเรื่องเพื่อน เรื่องการอยู่ การกิน ควรเข้าสังคมกับคนต่างชาติ ไม่ควรเกาะกลุ่มกับคนไทยมากเกินไป เพราะจะทำให้ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งภาษาเป็นสิ่งสำคัญมากในการเข้าสังคมและการสื่อสารเพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมของชาติอื่น เพราะถ้าพูดหรือฟังผิดอาจทำให้ตีความหมายผิดจากที่ต้องการสื่อสารได้ จึงพยายามทำกิจกรรมร่วมกับคนในท้องถิ่น โดยปกติจะทำอาหารกินร่วมกัน การเล่นกีฬา เข้าแคมป์ด้วยกัน ช่วยให้เกิด

การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และเป็นวิธีที่ทำให้ได้เพื่อนต่างชาติเพิ่มขึ้น ได้ซึมซับวัฒนธรรม บุคลิกลักษณะของคนแต่ละชาติได้ดี"

จึงสรุปได้ว่าปัจจัยด้านภาษาเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมมากที่สุด เนื่องจากว่าในระยะเริ่มแรกที่ไปเรียนแม้ว่าจะมีการเตรียมตัวเรียนภาษาไปก่อนอยู่แล้วแต่เมื่อเข้าชั้นเรียนและอยู่ในสังคมจริงๆก็ยังพบปัญหาด้านภาษาอยู่ และประกอบกับต้องปรับตัวกับสไตล์การเรียนของนักเรียนที่นี่ ซึ่งต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นส่วนมากทำให้เกิดความเครียดและต้องพยายามปรับตัวให้ได้เร็วที่สุด ในสังคมอเมริกันมีความหลากหลายด้านเชื้อชาติการเรียนรู้ด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสารจะเป็นส่วนที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจระหว่างบุคคล ชุมชน สังคม เพราะสามารถเข้าใจมุมมองของผู้อื่นได้มากขึ้น ทำให้การปรับตัวทำได้ง่ายขึ้นด้วย โดยแนวทางในการปรับตัวก็คือ พยายามเรียนรู้ภาษาให้ได้เร็วที่สุด สร้างมนุษย์สัมพันธ์อันดี สร้างบุคลิกภาพของตนเองให้เกิดการยอมรับ เลือกคบเพื่อนที่หลากหลายกลุ่มโดยไม่เกาะอยู่แต่กับกลุ่มคนชาติเดียวกันมากเกินไป เพราะจะทำให้ไม่มีการพัฒนาด้านภาษาใช้แต่ภาษาแม่ของตนเอง และไม่มีการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ๆจากท้องถิ่นนั้น รวมถึงขาดการเรียนรู้วิถีชีวิตและการปรับตัวเข้ากับคนในถิ่นที่อยู่อาศัยนั้น ในการปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อน เริ่มจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านต่างๆ ทำอาหารรับประทานร่วมกัน เล่นกีฬา เข้าแคมป์ และทำกิจกรรมอื่นๆร่วมกัน เป็นวิธีที่ทำให้ได้เพื่อนต่างชาติเพิ่มมากขึ้นเกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมเรียนรู้พฤติกรรม บุคลิกลักษณะของชาวต่างชาติจนเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในวัฒนธรรมที่แตกต่าง เลือกและนำแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีจากคนในท้องถิ่นมาปรับใช้ เป็นการปรับตัวให้เข้ากับคนท้องถิ่น เพื่อจะได้ลดและกำจัดความลำบาก เช่น เรื่องอาหารต้องรู้จักลองสิ่งใหม่ๆตามคนท้องถิ่นเพื่อจะได้คุ้นเคย และสามารถดำรงชีวิตในต่างแดนได้อย่างง่าย แต่ก็ไม่ลืมที่จะคงไว้ในวัฒนธรรมที่คุ้นเคย และเลือกสิ่งที่น่านำไปปฏิบัติในบางโอกาส เช่น ความอ่อนน้อมการรู้จักให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่

สรุปผลตามปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 พบว่า มีปัจจัยที่สำคัญ 2 ด้าน คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติและด้านภาษาที่เอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ในด้านทัศนคติ กลุ่มเป้าหมายมักให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนเอง โดยการเปิดใจกว้างยอมรับกับวัฒนธรรมใหม่ๆที่ต้องเจอ ไม่ยึดติดอยู่กับสิ่งเดิมๆและเอาตัวเองเป็นที่ตั้ง และพร้อมที่จะปรับตนเองให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ๆถึงแม้จะมีความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมเหล่านั้นในช่วงแรกก็ตาม ปัจจัยด้านภาษาเป็นเครื่องมือที่มีส่วนสำคัญต่อการสื่อสาร การเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรม กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามพยามที่จะปรับความสามารถด้านภาษาของตนโดยพยายามทำกิจกรรมกับกลุ่ม

เพื่อน กับผู้คนในท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็ใช้การทำกิจกรรมต่างๆในการทำความรู้จักและสร้างกลุ่มเพื่อน ให้เกิดประโยชน์ต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของตนเองด้วย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการทำเป็นแบบสอบถาม โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาไทยที่ไปเรียนต่างประเทศ ทั้งหมด จำนวน 30 คน แบ่งเป็น เพศชาย 15 คน และ เพศหญิง 15 คน โดยสามารถสรุปข้อมูลที่รวบรวมมาได้ เป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย แบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ เพศ อายุ และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในต่างประเทศ จากการศึกษา ระหว่างเพศชายและเพศหญิงพบว่ามีทัศนคติต่อการปรับตัวในสังคมวัฒนธรรมใหม่ๆที่ตนไปอยู่อาศัยได้เหมือนกัน คือ เมื่อเจอกับปัญหาจะพยายามมองปัญหานั้นในด้านบวก ด้านอายุ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 15-22 ปี และ กลุ่มอายุ 28 ปีขึ้นไป ซึ่งทั้งสองช่วงอายุมีการตีความสภาพปัญหาและอุปสรรค รวมถึงความสามารถในการปรับตัวได้เหมือนกัน แต่กลุ่มที่มีอายุน้อยกว่าจะสามารถปรับตัวได้เร็วกว่าเนื่องจากมีการเรียนรู้ได้เร็วและเข้าสังคมกับกลุ่มเพื่อนได้ง่ายกว่า สำหรับเวลาที่อยู่อาศัยมีส่วนช่วยให้ในการปรับตัวเข้ากับสังคมกลุ่มใหม่ๆได้ เพราะเมื่อเกิดความเคยชินจะทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมในสังคมใหม่ได้ในที่สุด

2. ผลการศึกษาเกี่ยวกับการตีความสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

จากแบบสอบถามที่กลุ่มเป้าหมายตอบเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ 3 ด้าน คือ ประเด็นด้านทัศนคติที่มีต่อการไปใช้ชีวิตในต่างประเทศ ด้านลักษณะพฤติกรรม และด้านความสามารถทางการสื่อสาร ดังนี้

ด้านทัศนคติ

ทัศนคติของชาวต่างชาติที่มีต่อชาวเอเชียในแง่ลบ เป็นปัญหาทำให้เกิดการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มคนเอเชียและตะวันตก ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ กลายเป็นเกิดอคติทำให้ไม่เปิดใจกว้างที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่

ด้านลักษณะพฤติกรรม

ลักษณะนิสัยของคนไทย คือ ขี้เกรงใจ ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ไม่เข้าใจลักษณะนิสัยของคนอเมริกันที่พูดตรง แสดงความคิดเห็นแบบไม่ถนอมน้ำใจ และปัญหาเรื่องความกล้าแสดงออกเป็นอุปสรรคในการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน ทำให้เป็นปัญหาต่อการเรียนในระยะแรกๆเนื่องจากสไตล์การเรียนที่ไม่คุ้นเคย รวมทั้งขาดความกล้าสื่อสารกับชาวต่างชาติ

ด้านความสามารถทางการสื่อสาร

อุปสรรคและปัญหาที่พบมากที่สุด คือ เรื่องของภาษา ส่งผลต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มคน ทั้งในชีวิตประจำวันและในชั้นเรียน ทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจทัศนคติ ความคิดพฤติกรรมระหว่างบุคคล ทำให้ขาดการตีความหมายของการสื่อสารที่ถูกต้อง รวมทั้งการเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และการคบเพื่อนที่ถูกจำกัดแค่กลุ่มชาติเดียว ฉะนั้นการเรียนรู้ภาษาได้เร็วจะยิ่งช่วยในการปรับตัว

3. ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวและปัจจัยที่เอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม

การศึกษาแนวทางในการปรับตัวและปัจจัยที่เอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม พบผล 2 ด้าน คือ ด้านทัศนคติของตนเอง และด้านภาษาที่มีผลต่อการสื่อสาร ที่มีผลเอื้อต่อการปรับตัว

ด้านทัศนคติต่อตนเอง

เมื่อเผชิญกับปัญหา จะพยายามให้กำลังใจตนเอง โดยมองอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นในด้านบวก เปิดใจกว้างและยอมรับวัฒนธรรมใหม่ๆ เพราะทุกวัฒนธรรมมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งทุกอย่างต้องเริ่มจากการเรียนรู้ และต้องไม่ยึดติดตนเองเป็นที่ตั้ง เมื่อเปิดใจกว้างยอมรับสิ่งใหม่ๆ จะทำให้เกิดการปรับตัวได้ในที่สุด

ด้านภาษาที่มีผลต่อการสื่อสาร

จากการศึกษาพบว่า ภาษา เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมมากที่สุด เนื่องจากภาษาเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มาจากต่างวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกัน เมื่อเกิดความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกันแล้วจะส่งผลให้เกิดการปรับตัวได้ง่ายขึ้น โดยแนวทางในการปรับตัว คือ การสร้างมนุษย์สัมพันธ์กับคนในท้องถิ่น คบเพื่อนที่หลากหลายกลุ่ม และทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันกับผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น จะช่วยส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ภาษา และเข้าใจวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น เกิดการเรียนรู้และการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้ในที่สุด

5.2 **อภิปรายผล**

การศึกษาเรื่อง การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้ออภิปราย ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาเรื่องของภาษามากที่สุด ซึ่งด้วยความแตกต่างทางด้านภาษา มีผลต่อความสามารถทางการสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่ม ทำให้ขาดเครื่องมือที่ช่วยในการทำความเข้าใจระหว่างกัน เป็นอุปสรรคต่อการทำตนให้เข้ากับวัฒนธรรม กลมกลืนไปกับคนในท้องถิ่น ซึ่งปัจจัยด้านภาษาเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้มาก โดยสอดคล้องกับทฤษฎีของ Hummer (1989) ที่เสนอปัจจัย 8 ประการ ที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม คือ การสนับสนุนของสังคมเจ้าบ้าน โครงสร้างของสังคมเจ้าบ้าน การยอมรับของสังคมเจ้าบ้าน วิธีการคบค้าสมาคมระหว่างกัน อคติที่มีต่อกลุ่มชนและวัฒนธรรม ความเห็นพ้องระหว่างวัฒนธรรม ความใกล้เคียงระหว่างวัฒนธรรม และความสามารถในการใช้ภาษาถิ่น ซึ่งจากผลสรุปที่ได้ ปัจจัยเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาถิ่นสื่อสารเป็นส่วนที่เอื้อให้สามารถปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้ นอกจากนี้แล้วยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Young Yum Kim (1994) ที่กล่าวถึงสาเหตุของการปรับตัวมีปัจจัยสำคัญมากจากการสื่อสาร เพราะเป็นช่องทางที่ทำให้สามารถเรียนรู้ และเข้าใจสัญลักษณ์ วัฒนธรรมต่างๆในสังคมนั้นได้ ดังนั้นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่เผชิญกับปัญหานี้จึงพยายามจัดการกับปัญหาโดยเลือกทำกิจกรรมกับคนในท้องถิ่นเพื่อให้มีเพื่อนที่หลากหลายกลุ่ม สร้างการสื่อสารให้เกิดการเรียนรู้ภาษาถิ่นให้เร็วที่สุด

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

1.ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ควรมีการศึกษาให้ลึกกว่านี้ว่าแต่ละช่วงปีที่อยู่อาศัยของผู้ไปอยู่ใหม่ มีผลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมอย่างไร โดยอาจศึกษาให้สอดคล้องกับทฤษฎีของ Morris Sill ในเรื่องของขั้นตอนการก้าวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ 4 ขั้นตอน และศึกษาช่วงอายุของกลุ่มเป้าหมายให้ละเอียดมากขึ้นว่าช่วงอายุมีผลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้อย่างไร

2.ศึกษาเพิ่มเติมในกรณีของผู้ที่ไม่สามารถปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้ มีการพบอุปสรรคปัญหาในรูปแบบใด เพราะเหตุใดจึงไม่สามารถปรับตัวข้ามวัฒนธรรมได้ และในท้ายที่สุดมีวิธีการจัดการกับปัญหาดังกล่าวนั้นอย่างไร

3.เลือกกลุ่มเป้าหมายให้กว้างกว่านี้โดยไม่จำกัดแค่กลุ่มนักเรียนที่ไปศึกษาที่อเมริกา หรือเลือกแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ไม่มีปัญหาด้านภาษาท้องถิ่นและกลุ่มที่มีปัญหาด้านภาษาท้องถิ่น เพื่อศึกษาอุปสรรค ปัญหา และปัจจัยที่เอื้อต่อการปรับตัวให้ลึกและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

จุฑาทิพย์ บุญรอด. (2545). **การสื่อสารเพื่อการปรับตัวในการทำงานของผู้บริหารญี่ปุ่น : กรณีศึกษาบริษัท** Daiwa Kasei (Thailand) Co., Ltd. **และบริษัท** Sankyu Logistics & Engineering Services (Thailand) Co., Ltd. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) โครงการพัฒนาบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถานบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จุฑาพรรธ์ (จามจุรี) ผดุงชีวิต. (2551). **วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จรรยวรรณ เทพศรีเมือง. (2554). **ผลการใช้หนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทยสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนภาษาไทย) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชาลิน นานา. (2539). **ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารและการทำงานของพนักงานไทยในบริษัทข้ามชาติ : เปรียบเทียบระหว่างญี่ปุ่นและอเมริกา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธานิษฏ์ กรองแก้ว. (2544). **การสื่อสารและการปรับตัวของอาจารย์ต่างชาติในมหาวิทยาลัยไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

น้ำทิพย์ ภูธนชัย. (2550). **การปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่งบ้านตลาดควาย อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาโครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

บัญญัติ ยงย่วน. (2001). **การปรับตัวของผู้ย้ายถิ่นในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปัทมาภรณ์ ธรรมทัต. (2542). **กระบวนการให้สารนิเทศเพื่อการปรับตัวทางวัฒนธรรมของบุคลากรต่างชาติในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ไพบูลย์วรรณ จิตพัฒนกุล. (2548). **ภาพสะท้อนของวัฒนธรรมไทยจากวรรณกรรมซีไรต์**. รายงานวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

พรรณปพร จันทร์ฉาย. (2556). **การบริหารวัฒนธรรมข้ามชาติ (Cross-Cultural Management)**. เอกสารประกอบการสอน โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

เมตตา วิวัฒนานุกูล. (2536). **ลักษณะและปัญหาการสื่อสารต่างวัฒนธรรมในบรรษัทนานาชาติในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Ren Zhiyuan. (2555). **การปรับตัวทางวัฒนธรรมของนักศึกษาชาวจีนในประเทศไทย กรณีศึกษา : มหาวิทยาลัยบูรพา**. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

เลหล้า ตรีเอกานุกูล. (2549). **การปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมไทยและผลกระทบของการถูกจำกัดสิทธิ์ที่มีต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลไร้สัญชาติไทย ชาวไทยใหญ่จังหวัดเชียงราย**. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุรศักดิ์ บุญอาจ. (2552). **การสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยที่เข้าร่วมโครงการเวิร์ค แอนด์ ฮอลิเดย์ วีซ่า ไทย-ออสเตรเลีย**. วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีสมพร สุขวงศา. (2551). **การปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแดงบ้านโพทอง เมืองนาซายทอง นะคอนหลวงเวียงจันทร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาษาอังกฤษ

Maria Ida B. (2004). **Cross-Culture Adjustment and Integration of Western Expatriate Woman in Bangkok**. Degree of Master of Arts Program in Southeast Asian Studies (Inter-Department) Chulalongkorn University.

Website

Carmen Guanipa. (1998). **Culture Shock.** URL : http://edweb.sdsu.edu/people/cguanipa/cultshok.htm

ผกาวรรณ จันทร์เพิ่ม (2556) **การปรับตัวท่ามกลางวัฒนธรรมที่หลากหลาย** URL : http://www.gotoknow.org/posts/545920

พระมหาอริยธัมโม ภิกขุ. (2552). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรม ชนต่างวัฒนธรรม**. URL : http://www.l3nr.org/posts/266879

เย็นจิตร ถิ่นขาม (2553) **วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง : ความหลากหลายบนความหลายหลาก** URL : http://www.gotoknow.org/posts/358168

ศุภรัศมิ์ ฐิติกุลเจริญ. (2540). **ทฤษฎีการสื่อสาร**. URL : http://e-book.ram.edu/e-book/m/mc111/mc 111_01_03.html

10 ภาษากายที่มีความหมายต่างกันทั่วโลก (2556) URL : http://www.dek-d.com/study abroad/31213

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นามสกุล	นางสาว มัญชรี โชติรสฐิติ
ประวัติการศึกษา	นิเทศศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปี 2550
ประสบการณ์การทำงาน	เลขา บริษัท คิคึซูซุ (ประเทศไทย) จำกัด ปี 2555-ปัจจุบัน